

DET KONGELIGE
ARBEIDS- OG SOSIALDEPARTEMENT

Prop. 112 L

(2015–2016)

Proposisjon til Stortinget (forslag til lovvedtak)

Endringer i folketrygdloven, lov om Statens pensjonskasse og enkelte andre lover (økt minste pensjonsnivå til enslige alderspensjonister og andre endringer)

Innhold

1	Proposisjonens hovedinnhold	5	4.6	Medlemmet fratrer stillingen før kravet om tre års tjenestetid er oppfylt – oppsatt pensjonsrettigheter	19
2	Økt minste pensjonsnivå til enslige alderspensjonister ..	7	4.6.1	Departementets forslag i høringsnotatet	19
2.1	Bakgrunn og gjeldende rett	7	4.6.2	Høringsinstansenes syn	19
2.2	Departementets vurdering og forslag	8	4.6.3	Departementets vurdering	20
2.2.1	Utforming av økningen	8	4.7	Enkelte særskilte problemstillinger	20
2.2.2	Vilkår for uttak av alderspensjon før 67 år	8	4.7.1	Medlemmet har permisjon fra stillingen med lavere aldersgrense	20
2.2.3	Samordning av offentlig tjenestepensjon	9	4.7.2	Forholdet til avtalefestet pensjon (AFP)	21
2.3	Ikrafttredelse. Økonomiske og administrative konsekvenser ..	10	4.7.3	Forholdet til gradert uførepensjon	21
3	Økt grunnpensjon til gifte og samboende pensjonister	12	4.8	Overgang fra annen offentlig arbeidsgiver til stilling i Statens pensjonskasse	21
3.1	Gifte og samboende personer med pensjon etter lov om avtalefestet pensjon for medlemmer av Statens pensjonskasse	12	4.9	Beregning av uførepensjon og pensjon til etterlatte	21
3.1.1	Bakgrunn og gjeldende rett	12	4.9.1	Forslagene i høringsnotatet	21
3.1.2	Departementets vurdering og forslag	12	4.9.2	Høringsinstansenes syn	21
3.1.3	Ikrafttredelse. Økonomiske og administrative konsekvenser	12	4.9.3	Departementets vurdering	22
3.2	Gifte og samboende personer som hadde uførepensjon før 1. januar 2015	13	4.10	Flere stillingsskifter. Opphold mellom stillingene	22
4	Endringer i lov om Statens pensjonskasse	14	4.10.1	Innledning	22
4.1	Innledning	14	4.10.2	Høringsnotatet – Opphold mellom stillingsforholdene	22
4.2	Gjeldende rett og bakgrunnen for lovforslagene	14	4.10.3	Høringsnotatet – Opphold i karenperioden	23
4.3	Høringen	15	4.10.4	Høringsnotatet – Unntak for tilfeller der arbeidstakeren tidligere har hatt en lavere aldersgrense	23
4.4	Krav om tre års tjenestetid i den nye stillingen før det foreligger pensjonsrett etter den lavere aldersgrensen	16	4.10.5	Departementets vurdering	24
4.4.1	Departementets forslag i høringsnotatet	16	4.11	Ikrafttredelse og overgangsbestemmelser	24
4.4.2	Høringsinstansenes syn	16	4.12	Økonomiske og administrative konsekvenser	25
4.4.3	Departementets vurdering og forslag	17	5	Endringer i lov om pensjonsordning for sykepleiere	26
4.5	Utførelsen av tjenesten må være basert på et reelt arbeidsforhold ...	18	5.1	Bakgrunnen for lovforslagene	26
4.5.1	Høringsnotatet	18	5.2	Gjeldende rett i lov om Statens pensjonskasse og i KS-området	26
4.5.2	Høringsinstansenes synspunkter	18	5.2.1	Statens pensjonskasse	26
4.5.3	Departementets vurdering	18	5.2.2	KS-området	27
			5.3	Departementets vurdering og forslag	27

5.4	Ikrafttredelse og overgangsregler	28	8.2	Departementets vurdering og forslag	37
5.5	Økonomiske og administrative konsekvenser	29	8.3	Ikrafttredelse. Økonomiske og administrative konsekvenser	37
6	Andre endringer i folketrygdloven	30	9	Endringer i lov om supplerende stønad til personar med kort butid i Noreg	38
6.1	Dagpenger under etablering av egen næringsvirksomhet – folketrygdloven § 4-6	30	9.1	Bakgrunn og gjeldende rett	38
6.1.1	Bakgrunn og gjeldende rett	30	9.2	Departementets vurdering og forslag	38
6.1.2	Departementets vurdering og forslag	30	9.2.1	Opprettinger i § 3	38
6.1.3	Ikrafttredelse. Økonomiske og administrative konsekvenser	31	9.2.2	Klargjøring av regelen om fradrag for inntekt i § 6	39
6.2	Reduksjon av barnetillegg til uføretrygd på grunn av den andre forelderens inntekt – folketrygdloven § 12-16	32	9.2.3	Oppdatering av lovtekst § 19	39
6.3	Klargjøring av Arbeids- og velferdsetatens hjemmel til å kreve inn trygdeavgift – folketrygdloven § 24-4 a	32	9.3	Ikrafttredelse. Økonomiske og administrative konsekvenser ...	39
6.3.1	Bakgrunn og gjeldende rett	32	10	Merknader til de enkelte paragrafene i lovforslaget	40
6.3.2	Departementets vurdering og forslag	32	10.1	Merknader til endringene i lov om Statens pensjonskasse	40
6.3.3	Ikrafttredelse. Økonomiske og administrative konsekvenser	33	10.2	Merknader til endringene i lov om samordning av pensjons- og trygdeytelser	40
6.4	Tilleggspensjon til gjenlevende ektefelle – folketrygdloven § 3-23	33	10.3	Merknader til endringene i lov om pensjonsordning for sykepleiere	40
6.5	Vilkår for rett til ytelser til gjenlevende ektefelle – folketrygdloven § 17-3	33	10.4	Merknader til endringene i lov om ligningsforvaltning	40
6.6	Oppretting av henvisning – folketrygdloven § 3-5	34	10.5	Merknader til endringene i lov om folketrygd	40
6.7	Alderspensjon under opphold i institusjon – folketrygdloven § 20-22	34	10.6	Merknader til endringene i lov om supplerende stønad til personar med kort butid i Noreg...	41
6.8	Oppretting av begrep – folketrygdloven §§ 21-4 a, 21-4 c, 21-4 d og 22-17	34	10.7	Merknader til endringene i lov om avtalefestet pensjon for medlemmer av Statens pensjonskasse	42
7	Endringer i lov om samordning av pensjons- og trygdeytelser	35	10.8	Merknader til ikrafttredelse- og overgangsbestemmelsene	42
8	Endringer i lov om ligningsforvaltning	36		Forslag til lov om endringer i folketrygdloven, lov om Statens pensjonskasse og enkelte andre lover (økt minste pensjonsnivå til enslige alderspensjonister og andre endringer)	44
8.1	Bakgrunn og gjeldende rett	36			

DET KONGELIGE
ARBEIDS- OG SOSIALDEPARTEMENT

Prop. 112 L

(2015–2016)

Proposisjon til Stortinget (forslag til lovvedtak)

Endringer i folketrygdloven, lov om Statens pensjonskasse og enkelte andre lover (økt minste pensjonsnivå til enslige alderspensjonister og andre endringer)

*Tilråding fra Arbeids- og sosialdepartementet 22. april 2016,
godkjent i statsråd samme dag.
(Regjeringen Solberg)*

1 Proposisjonens hovedinnhold

I denne proposisjonen legger Arbeids- og sosialdepartementet fram forslag til endringer i lov 28. juli 1949 nr. 26 om Statens pensjonskasse, lov 25. juni 2010 nr. 28 om avtalefestet pensjon for medlemmer av Statens pensjonskasse, lov 28. februar 1997 nr. 19 om folketrygd, lov 22. juni 1962 nr. 12 om pensjonsordning for sykepleiere og lov 29. april 2005 nr. 21 om supplerende stønad til personer med kort butid i Noreg. Videre foreslås det en mindre endring i lov 6. juli 1957 nr. 26 om samordning av pensjons- og trygdeytelser og i lov 13. juni 1980 nr. 24 om ligningsforvaltning.

Forslagene gjelder:

- Oppfølging av Stortingets budsjettvedtak om økt minste pensjonsnivå til enslige alderspensjonister, se punkt 2.

- Økt grunnpensjon til gifte og samboende pensjonister med pensjon etter lov om avtalefestet pensjon for medlemmer av Statens pensjonskasse, se punkt 3.
- Innføring av et krav om en minste tjenestetid på tre år i stilling med lavere aldersgrense enn et medlem av Statens pensjonskasse har hatt tidligere, før pensjonsrett for stillingen kan foreligge, se punkt 4.
- Innføring av ordning om at sykepleiere som gjør tjeneste på pensjonistvilkår ikke får avkortning i alderspensjon, se punkt 5.
- Andre endringer i folketrygdloven, blant annet utvidelse av perioden med dagpenger under etablering av virksomhet, samt enkelte opprettinger og lovtekniske endringer, se punkt 6.

Endringer i folketrygdloven, lov om Statens pensjonskasse og enkelte andre lover (økt minste pensjonsnivå til enslige alderspensjonister og andre endringer)

- Lovteknisk oppretting i lov om samordning av pensjons- og trygdeytelser, se punkt 7.
- Presisering i lov om ligningsforvaltning for at tjenstepensjonsordningene skal få tilgang til opplysninger om pensjongivende inntekt, se punkt 8.
- Enkelte opprettinger og oppdateringer i lov om supplerende stønad, se punkt 9.

2 Økt minste pensjonsnivå til enslige alderspensjonister

2.1 Bakgrunn og gjeldende rett

Under behandlingen av regjeringens forslag i statsbudsjettet for 2016 om å øke grunnpensjonen til gifte og samboende pensjonister fra 85 prosent til 90 prosent av grunnbeløpet fra 1. september 2016, jf. Prop. 1 S (2015–2016), ble Arbeids- og sosialkomiteens flertall, medlemmene fra Høyre, Fremskrittspartiet og Venstre, enige om å øke minstepensjonen til enslige alderspensjonister med 4 000 kroner fra samme tidspunkt, jf. Innst. 15 S (2015–2016). Tiltaket ble omtalt slik i innstillingen:

«Komiteens flertall, medlemmene fra Høyre, Fremskrittspartiet og Venstre, har blitt enige om en reduksjon i avkortning i pensjon til gifte og samboende pensjonister, samt å øke pensjonen til enslige minstepensjonister med 4 000 kroner årlig. Flertallet har blitt enige om redusere avkortningen av pensjon til gifte og samboende pensjonister med virkning fra 1. september 2016, slik regjeringen Solberg har foreslått. Endringen innebærer en økning på rundt 4 000 kroner for 650 000 alderspensjonister, uføretrygdede og AFP-pensjonister.

Flertallet har også blitt enige om å øke minstepensjonen til enslige alderspensjonister med 4 000 kroner, også fra 1. september 2016. Tiltaket vil øke pensjonen til de som har minst blant alderspensjonistene, og vil omfatte noe i underkant av 70 000 personer. Det legges til grunn at tiltaket om å øke minstepensjonen til enslige alderspensjonister skal innføres innenfor de samme rammene som tiltaket med å redusere avkortningen for gifte og samboende pensjonister. Det vil si at tiltaket begrenses til dem som omfattes av gammel folketrygd.

Flertallet viser til budsjettavtalen mellom de fire samarbeidspartiene. Flertallet har merket seg at som en følge av dette vil enslige minstepensjonister få en økt pensjon på 4 000 kroner årlig, noe som i 2016 fører til en utgiftsøkning under dette kapittel og denne post på 82 mill. kroner i forhold til Prop. 1 S (2015–2016).»

Det ble for øvrig ikke gitt nærmere føringer for hvordan tiltaket skal gjennomføres.

Reglene om minste pensjonsnivå for alderspensjon etter folketrygdloven kapittel 19 (gammel folketrygd) ble i forbindelse med pensjonsreformen 1. januar 2011 nedfelt i folketrygdloven § 19-8. Minstestytelsen ble da utformet på en ny måte, ved at det fastsettes et minste pensjonsnivå som er løst fra grunnbeløpet i folketrygden. Minste pensjonsnivå gis etter ulike satser avhengig av sivilstand mv. Nivået på minste pensjonsytelse som gjaldt fram til 2011, det vil si de satsene som gjaldt fra 1. mai 2010, ble lagt til grunn ved fastsettelsen av de nye satsene fra 1. januar 2011.

Enslige alderspensjonister skal ha minste pensjonsnivå med høy sats, som i utgangspunktet bestod av en grunnpensjon på 100 prosent av grunnbeløpet og et sært tillegg på 100 prosent av grunnbeløpet. Satsen er deretter oppregulert i tråd med reguleringsbestemmelsene for minste pensjonsnivå, det vil si med lønnsveksten (G) og deretter justert for levealdersjusteringen for 67-åringer i reguleringsåret.

Det er fire satser for minste pensjonsnivå. De oppgitte satsene i avsnittet her er per 1. mai 2015. *Lav sats* (139 728 kroner) ytes til personer med ektefelle som mottar alderspensjon eller avtalefestet pensjon. *Ordinær sats* (162 566 kroner) ytes til personer med ektefelle som er uføretrygdet eller har en inntekt som er høyere enn to ganger grunnbeløpet. Det ytes også ordinær sats til den som i 12 av de siste 18 månedene har vært samboer med en person som mottar alderspensjon, avtalefestet pensjon som det godskrives pensjonspoeng for, har uføretrygd, overgangsstonad etter folketrygdloven kapitlene 16 og 17 eller har en årlig inntekt som er høyere enn to ganger grunnbeløpet. *Høy sats* (175 739 kroner) ytes som nevnt til enslige pensjonister, men gjelder også for personer med ektefelle som ikke mottar pensjon eller uføretrygd, og som ikke har inntekt over to ganger grunnbeløpet. *Særskilt sats* (274 085 kroner) ytes til personer som forsørger ektefelle over 60 år, og som har rett til ektefelletillegg.

Satsene for minste pensjonsnivå fastsettes av Kongen i egen forskrift til folketrygdloven i for-

bindelse med de årlige reguleringene av grunnbeløpet mv. Satsene vil bli regulert på vanlig måte ved reguleringen av grunnbeløpet mv. per 1. mai 2016. Lav og ordinær sats vil dessuten bli oppjustert fra 1. september 2016 i forbindelse med økningen av grunnpensjonen til gifte og samboende pensjonister. Det vises til omtalen i Prop. 11 L (2015–2016).

Minste pensjonsnivå gir uttrykk for det nivået alderspensjonen minst skal utgjøre. Pensjonen består av grunnpensjon og i mange tilfeller også noe tilleggspensjon. Videre gis det et pensjonstillegg etter folketrygdloven § 19-9. Pensjonstillegget erstatter det tidligere særtillegget og ytes for at pensjonen skal nå opp i minste pensjonsnivå. Personer med alderspensjon fra før pensjonsreformen har fortsatt særtillegg. Eventuelt inneholder pensjonen i noen tilfeller også et tillegg etter folketrygdloven § 19-14 femte ledd, dersom pensjonen har falt under minste pensjonsnivå.

2.2 Departementets vurdering og forslag

2.2.1 Utforming av økningen

Departementet viser til hvordan reglene for minste pensjonsnivå i folketrygdloven kapittel 19 er utformet i dag gjennom egne fastsatte satser, se punkt 2.1. Det er etter departementets oppfatning nærliggende at økningen av minste pensjonsnivå til enslige alderspensjonister utformes innenfor eksisterende regelverk. Departementet foreslår at det i folketrygdloven § 19-8 innføres en ny, særskilt sats for minste pensjonsnivå for enslige alderspensjonister. Den nye, særskilte satsen vil fra 1. september 2016 utgjøre et beløp svarende til minste pensjonsnivå høy sats per 31. august 2016 tillagt 4 000 kroner. Økningen vil for den enkelte vises gjennom økt pensjonstillegg eller tillegg etter folketrygdloven § 19-14 femte ledd. Arbeids- og velferdsdirektoratet støtter en slik løsning.

En ny, særskilt sats for minste pensjonsnivå for enslige alderspensjonister vil være målrettet og innebære en økning i pensjonsnivået kun for dem som den er tiltenkt. Nivået på satsen fastsettes av Kongen med virkning fra 1. september 2016 ved en endring i forskriften som blir gitt ved kongelig resolusjon i forbindelse med reguleringen av grunnbeløpet mv. per 1. mai 2016. For øvrig følger det av folketrygdloven § 19-14 tredje ledd at satsene for minste pensjonsnivå reguleres i samsvar med lønnsveksten og justeres deretter for effekten av levealdersjusteringer for 67-åringene i regu-

leringsåret. Den nye særskilte satsen vil være omfattet av denne reguleringsbestemmelsen.

Løsningen betyr at någjeldende høy sats videreføres som den er for de gruppene som den ellers gjelder for. For eksempel gjelder någjeldende minste pensjonsnivå med høy sats også for personer med ektefelle som ikke mottar pensjon eller uføretrygd, og som ikke har inntekt over to ganger grunnbeløpet. Disse skal ikke ha den nye, særskilte satsen.

Folketrygdloven § 19-8 sjette ledd har i dag en bestemmelse om å kunne fastsette en særskilt sats for personer som fyller vilkårene for rett til ektefelletillegg for forsørget ektefelle over 60 år. Departementet foreslår at bestemmelsen om en særskilt sats for enslige alderspensjonister tas inn i samme leddet. Utformingen av sjette ledd tilpasses dette. Det foreslås også en mindre endring i femte ledd.

Det vises til lovforslaget, lov om folketrygd § 19-8 femte og sjette ledd.

2.2.2 Vilkår for uttak av alderspensjon før 67 år

Innføringen av fleksibel alderspensjon fra folketrygden fra 1. januar 2011 i forbindelse med pensjonsreformen, har gitt økte valgmuligheter for den enkelte med hensyn til når alderspensjonen kan tas ut. Pensjonen kan tas ut allerede fra fylte 62 år, noe som tidligere var forbeholdt personer med avtalefestet pensjon eller særaldersgrenser i tjenstepensjonen. For at alle skal sikres et minste inntektsnivå i alderdommen, er det imidlertid satt vilkår om et visst nivå på alderspensjonen fra folketrygden for å kunne ta den ut før 67 år. Vurderingen av om en person oppfyller dette vilkåret omtales som vilkårsprøving. Ved utformingen av fleksibel alderspensjon ble dette vilkåret knyttet opp mot minste pensjonsnivå når det gjelder alderspensjon etter folketrygdloven kapittel 19, og til garantipensjonsnivået i (ny) alderspensjon etter folketrygdloven kapittel 20. Utgangspunktet for at det er satt et slikt krav, er at det ikke er lagt opp til et system som gir mindre pensjon enn minste pensjonsnivå/garantipensjonsnivået. Det er derfor en klar sammenheng mellom dette nivået og adgangen til å ta ut alderspensjon fra folketrygden før fylte 67 år. I Ot.prp. nr. 37 (2008–2009) Om lov om endringer i folketrygdloven (ny alderspensjon) ble det blant annet uttalt følgende om denne sammenhengen:

«Som en del av trygdeoppkjøret våren 2008 ble Regjeringen enig med pensjonistenes og arbeidstakernes organisasjoner om en opptrap-

Endringer i folketrygdloven, lov om Statens pensjonskasse og enkelte andre lover (økt minste pensjonsnivå til enslige alderspensjonister og andre endringer)

pingsplan for minstepensjon fram til 2010. En konsekvens av dette er at antallet som vil kunne ta ut alderspensjon før 67 år reduseres.»

Departementet viser for øvrig til at hensynet bak pensjonsreformen ikke var å senke pensjonsalderen i sin alminnelighet, men å gi yrkesaktive en større frihet i valget mellom arbeid og pensjon, og samtidig stimulere til arbeid. Vilåret om et visst minimumsnivå på pensjonen har ikke endret på retten til å ta ut alderspensjon fra fylte 67 år.

Det følger av folketrygdloven § 19-11 at for å ta ut alderspensjon før fylte 67 år, må summen av grunnpensjon, tilleggspensjon og pensjonstillegg når vedkommende fyller 67 år, minst tilsvare minste pensjonsnivå høy sats, det vil si den satsen som gjelder for enslige. Vilårsprøvingen etter folketrygdloven kapittel 19 er altså knyttet til minste pensjonsnivå høy sats, uavhengig av sivilstand. Begrunnelsen for å legge til grunn høy sats i alle tilfeller, er at to personer med lik opptjening, men med ulik sivilstand, dermed sikres samme rett til å ta ut pensjon.

Ved uttak av gradert alderspensjon vil det være en såkalt respensjon som ikke er tatt ut. I vilårsprøvingen skal det legges til grunn at denne tas ut ved 67 år for å kunne vurdere samlet pensjon ved 67 år opp mot minste pensjonsnivå. Mange av dem som ikke fyller vilkårene for å ta ut hele pensjonen, vil dermed få mulighet til å ta ut en gradert pensjon.

Det er som nevnt en klar sammenheng mellom det høyeste minstenivået og vilårsprøvingen, noe som sikrer at uttaksreglene for alderspensjonen er nøytrale. Dette er et helt sentralt prinsipp i pensjonsreformen. Forslaget her gjelder å innføre en ny, særskilt sats for minste pensjonsnivå for enslig alderspensjonister. Gjeldende minste pensjonsnivå høy sats videreføres som den er. Uttak av alderspensjon før 67 år er en mulighet for personer som har opptjent en pensjon som er høyere enn minsteytelsen. Uttaksreglene er utformet slik at en ikke kan øke sin samlede pensjon over livsløpet ved å ta ut pensjonen tidlig. Dersom vilårsprøvingen fortsatt skulle foretas ut fra minste pensjonsnivå med høy sats, ville det innebære et brudd med de nøytrale uttaksreglene. Etter departementets vurdering er det svært viktig å opprettholde de nøytrale uttaksreglene for alderspensjon etter folketrygdloven kapittel 19. Departementet foreslår på denne bakgrunnen at den nye, særskilte satsen skal legges til grunn ved vilårsprøvingen.

Når vilårsprøvingen knyttes til den nye, høyere satsen, vil det bli noe strengere vilkår for å

kunne ta ut pensjonen tidlig. Enkelte vil måtte utsette tidliguttak av alderspensjon fra én til seks måneder. Dette vil anslagsvis berøre 300 personer i 2017. Antallet er basert på uttaksmønsteret i 2015, det vil si personer som tok ut alderspensjon før 67 år i 2015 og hvor mange av dem som ikke ville hatt rett til tidliguttak med det nye, økte minstenivået. Etter departementets vurdering vil dette være et godt anslag for antallet som reelt sett vil måtte utsette tidliguttak i 2017.

Det vises til lovforslaget, lov om folketrygd § 19-11 første ledd.

2.2.3 Samordning av offentlig tjenstepensjon

Alderspensjon fra offentlige tjenstepensjonsordninger skal samordnes med alderspensjon fra folketrygden etter samordningslovens bestemmelser, jf. lov 6. juli 1957 nr. 26. Det skal som hovedregel gjøres fradrag for inntil 75 prosent av grunnbeløpet og hele tilleggspensjonen. Sært tillegg, pensjonstillegg og tillegg etter folketrygdloven § 19-14 femte ledd («minstenivåtillegg») er samordningspliktige ytelser på linje med tilleggspensjonen, slik at tjenstepensjonsordningene i utgangspunktet skal gjøre fullt fradrag for disse tilleggene. Dette følger av samordningsloven § 23 nr. 1 andre ledd og § 24 nr. 1 første ledd. Det er for øvrig gitt en rekke bestemmelser om unntak fra hovedregelen, både i loven og i forskrifter til loven. For eksempel skal samordningsfradragene begrenses dersom tjenstepensjonen er opptjent etter mindre enn full tjenestetid (30 år).

Minste pensjonsnivå gir uttrykk for det nivået alderspensjonen minst skal utgjøre for ulike grupper alderspensjonister. Pensjonen består av pensjonselementene grunnpensjon og tilleggspensjon, samt eventuelle tillegg for å nå opp i de respektive minstenivåene. Når det nå foreslås å øke minste pensjonsnivå for enslige alderspensjonister med 4 000 kroner, innebærer endringen at det er pensjonstillegget og tillegg etter folketrygdloven § 19-14 femte ledd som vil kunne øke, og disse tilleggene er som nevnt samordningspliktige.

Forholdet til samordningsloven var ikke nærmere utredet i forbindelse med at tiltaket for de enslige alderspensjonistene ble vedtatt i statsbudsjettet for 2016.

Departementet viser til at tidligere tilsvarende økninger av pensjonsnivået til minstepensjonistene ikke har ført til høyere pensjon for personer med offentlig tjenstepensjon, for eksempel i 1998, da blant annet særtillegget ble økt med 1 000 kroner per måned gjennom økning av satsene, jf. St.prp. nr. 76 (1997–98) Om trygdeoppgjøret 1998. Øknin-

gen av særtillegget ved trygdeoppjøret i 2008 medførte heller ikke endringer i samordningsreglene. Den ordinære satsen for særtillegget ble økt fra 79,33 prosent til 94 prosent av grunnbeløpet fra 1. mai 2008, og senere økt til 100 prosent av grunnbeløpet. I St.prp. nr. 65 (2007–2008) Om trygdeoppjøret 2008 ble forholdet til samordningsloven belyst. Det ble påpekt at en endring i pensjonen fra folketrygden normalt ikke vil endre den samlede pensjonsutbetalingen til personer som også har pensjon fra offentlig tjenstepensjonsordning. Det ble vist til endringene i reglene for folketrygdens tilleggspensjon fra 1992 som innebar at tilleggspensjonen gjennomgående ble lavere, og at dette førte til tilsvarende lavere samordningsfradrag. Samlet pensjonsutbetaling forble derfor uendret. Det ble ellers anført i proposisjonen:

«Særttillegget har på si side blitt heva mange gonger gjennom åra. Dette har blitt motsvara av eit høgare samordningsfrådreg. Heller ikkje i desse tilfella har samla pensjonsutbetaling endra seg.»

Minstepensjonistar som har tenestepensjon som er fullt opptent vil såleis ikkje få ein ekstra auke i samla pensjon ved ei heving av særtilleggssatsen til 94 prosent av grunnbeløpet frå 1. mai 2008. (– –) Dersom tenestepensjonen er berekna med mindre enn full opp-teningstid, vil samordningsfrådregat bli redusert. Desse pensjonistane vil tene noko på at særtillegget blir auka.»

Departementet viser til at samordning av tjenestepensjon med økte minsteytelser i folketrygden er i tråd med de generelle samordningsprinsippene som også er en integrert del av dagens bruttosystem i offentlig sektor. Bruttosystemet sikrer et visst samlet pensjonsnivå, folketrygdens pensjoner utbetales fullt ut, og tjenestepensjonen samordnes slik at det samlede nivået blir oppnådd. Personer med offentlig tjenestepensjon som har minsteytelse fra folketrygden, vil normalt ha et samlet pensjonsnivå som er høyere enn minstenivået i folketrygden før økningen.

Departementet foreslår på denne bakgrunn at det ikke gjøres endringer i samordningsregelverket.

2.3 Ikrafttredelse. Økonomiske og administrative konsekvenser

Forslaget er en oppfølging av Stortingets behandling av statsbudsjettet for 2016, og har sammen-

heng med den vedtatte økningen av grunnpensjonen til gifte og samboende pensjonister fra 1. september 2016. Departementet legger til grunn at endringen i folketrygdloven § 19-8 trer i kraft 1. september 2016. Forslaget har ikke økonomiske konsekvenser ut over det som følger av statsbudsjettet for 2016, jf. Innst. 15 S (2015–2016).

Endringen omfatter i utgangspunktet omregning av de i underkant 70 000 sakene som er under utbetaling ved ikrafttredelsen. Antallet minstepensjonister vil øke som en følge av denne endringen. Arbeids- og velferdsdirektoratet har anslått at dette vil gjelde om lag 10 000 alderspensjonister. Alle enslige alderspensjonister som i dag har en pensjon som overstiger minste pensjonsnivå høy sats med inntil 4 000 kroner, vil fra 1. september 2016 få en økning i alderspensjonen på mellom 0 kroner og 3 999 kroner. Enslige alderspensjonister som per 31. august 2016 har en pensjon på inntil 4 000 kroner over det da gjeldende minste pensjonsnivå høy sats, blir dermed (nye) minstepensjonister fra 1. september 2016, selv om alderspensjonen øker. Personer som per 31. august 2016 har en pensjon som overstiger minste pensjonsnivå med akkurat 4 000 kroner, vil ikke få noen økning i sin alderspensjon. Departementet har for øvrig lagt til grunn at ektefeller som lever adskilt, og som av den grunn i dag har pensjon på minste pensjonsnivå høy sats, herunder grunnpensjon med 100 prosent av grunnbeløpet, også skal omfattes av endringen.

Som det går fram av statsbudsjettet for 2016 vil tiltaket medføre merutgifter til alderspensjon fra folketrygden på om lag 82 mill. kroner i 2016, og om lag 240 mill. kroner for 2017. På bakgrunn av beregninger fra Statens pensjonskasse er det anslagsvis 5 000–10 000 personer med tjenestepensjon som blir berørt ved at økningen samordnes. Statens pensjonskasse vil få reduserte utgifter i størrelsesorden 10–15 mill. kroner på årsbasis. Kommunal Landspensjonskasse har for deres del anslått at endringen vil berøre i underkant av 5 000 pensjonister, og medføre en årlig reduksjon i utgifter på omlag åtte millioner kroner.

Effekten for den enkeltes ytelser vil påvirkes av om personen mottar inntektsavhengige ytelser, herunder barnetillegg og bostøtte, og vil også påvirke hva den enkelte for eksempel må betale ved opphold i sykehjem (vederlagstrekk). Som nevnt vil flere få pensjon på nivå med sitt minste pensjonsnivå, noe som blant annet vil ha betydning for retten til fritak for egenandel for legemidler mv.

Økningen av minste pensjonsnivå for enslige alderspensjonister innebærer administrative utfor-

dringer og kostnader for Arbeids- og velferdsetaten. Arbeids- og velferdsdirektoratet har påpekt at det ikke vil være realistisk å få gjennomført omregningen av minstepensjonene samtidig med omregningen av økt grunnpensjon til gifte og samboende. Departementet legger til grunn at Arbeids- og velferdsetaten gjennomfører endringen så raskt det teknisk er mulig etter 1. september 2016, med etterbetaling fra denne dato. Statens pensjonskasse har påpekt at tiltaket innebærer systemtekniske endringer også for Pensjonskassen, når det gjelder ny samordningsberegning som følge av økningen i folketrygden. Departementet forutsetter for øvrig at endringene må gjennomføres samtidig i Arbeids- og velferdsetaten og de offentlige tjenstepensjonsordningene.

Endringen av vilkårsprøvingen ved at den knyttes til den nye særskilte satsen for minste pensjonsnivå vil også ha visse administrative og

praktiske utfordringer. Alderspensjon gis tidligst fra og med måneden etter den måneden da kravet ble satt fram. Utfordringene er særlig knyttet til at en kan søke om alderspensjon inntil fire måneder før første virkningsdato for pensjonen. Det vil si at dersom endringene trer i kraft 1. september 2016, vil det kunne være personer som allerede fra mai 2016 planlegger pensjonsuttak eller har søkt om pensjon med virkning fra september. Enkelte av disse vil kunne fylle vilkårene for tidliguttak etter gjeldende regler, men vil ikke gjøre det etter økningen av minste pensjonsnivå som skal legges til grunn for vilkårsprøvingen fra 1. september. Etter departementets vurdering vil dette være uheldig. I samsvar med vanlig praksis er lovutkastet utformet slik at ikrafttredelsen bestemmes av Kongen. Departementet tar likevel sikte på at ikrafttredelsen av endringene i folketrygdloven § 19-11 om vilkår for tidliguttak av alderspensjon kan settes til 1. februar 2017.

3 Økt grunnpensjon til gifte og samboende pensjonister

3.1 Gifte og samboende personer med pensjon etter lov om avtalefestet pensjon for medlemmer av Statens pensjonskasse

3.1.1 Bakgrunn og gjeldende rett

Avtalefestet pensjon i statlig og kommunal sektor beregnes som en folketrygdytelse før fylte 65 år (såkalt folketrygdberegnet AFP). Pensjonen beregnes som en uførepensjon fra folketrygden som pensjonisten ville fått beregnet etter reglene i folketrygdloven kapittel 3, slik de lød før lov 16. desember 2011 nr. 59 om endringer i folketrygdloven som trådte i kraft per 1. januar 2015 i forbindelse med uførereformen. Uførepensjon fra folketrygden ble da lagt om til uføretrygd med andre beregningsregler. I stedet for å utforme spesifikke beregningsregler i lov 25. juni 2010 nr. 28 om avtalefestet pensjon for medlemmer av Statens pensjonskasse § 3 første ledd bokstav b, jf. bokstav a, ble det valgt en løsning med å vise til regelverket for beregning slik det lød før endringene 1. januar 2015. I kommunal sektor er avtalefestet pensjon tariffestet, og bestemmelsene er fastsatt i vedtekter. Avtalefestet pensjon som nevnt består av folketrygdens grunnpensjon, tilleggspensjon og/eller særtillegg og reguleres årlig tilsvarende folketrygdens alderspensjon. I tillegg ytes det et AFP-tillegg.

Departementet viser til at det i statsbudsjettet for 2016 er vedtatt å øke grunnpensjonen til gifte og samboende pensjonister fra 85 prosent til 90 prosent av grunnbeløpet fra 1. september 2016, jf. Prop. 1 S (2015–2016). I Prop. 11 L (2015–2016) ble det lagt til grunn at økningen i grunnpensjonen til 90 prosent av grunnbeløpet også får virkning for mottakere av AFP i offentlig sektor. I proposisjonen ble det varslet at departementet ville komme tilbake med forslag til nødvendige endringer i lov om avtalefestet pensjon for medlemmer av Statens pensjonskasse.

3.1.2 Departementets vurdering og forslag

Beregningsreglene i lov om avtalefestet pensjon for medlemmer av Statens pensjonskasse viser til

reglene i folketrygdloven kapittel 3 slik de lød før 1. januar 2015, jf. lov om avtalefestet pensjon for medlemmer av Statens pensjonskasse § 3 første ledd bokstav b. Dette betyr at endringen av folketrygdlovens bestemmelser om grunnpensjon fra 1. september 2016 ikke får innvirkning på beregning av AFP i offentlig sektor, og at satsen for grunnpensjon for gifte og samboende AFP-pensjonister fortsatt vil utgjøre 85 prosent av grunnbeløpet. Departementet foreslår derfor at det i beregningsreglene i § 3 første ledd bokstav b presiseres at grunnpensjonen likevel skal fastsettes etter folketrygdloven § 3-2, slik den bestemmelsen vil lyde med virkning fra 1. september 2016, det vil si etter at bestemmelsen er endret slik at grunnpensjonen utgjør 90 prosent av grunnbeløpet.

Ved uttak av AFP 1. september 2016 og senere legges grunnbeløpet per 1. mai 2016 til grunn ved beregningen av grunnpensjonen. Full grunnpensjon vil for denne gruppen utgjøre 90 prosent av grunnbeløpet.

Som det ble nærmere redegjort for i Prop. 11 L (2015–2016) vil avtalefestet pensjon som utbetales per 31. august 2016 bli omregnet etter samme metode som gjelder for personer som har folketrygdens alderspensjon utbetalt ved ikrafttredelsen. AFP levealdersjusteres ikke, men pensjonen kan være regulert en eller flere ganger etter reglene om regulering av avtalefestet pensjon. Omregningen vil ta hensyn til dette. Det vil bli utarbeidet detaljerte overgangsregler i forskrift. Det er i den anledningen nødvendig at lovforslaget her suppleres med en forskriftshjemmel for personer med avtalefestet pensjon, se forslag i del VIII nr. 8.

Det vises til lovforslaget, lov om avtalefestet pensjon for medlemmer av Statens pensjonskasse § 3 bokstav b og del VIII ikrafttredelse og overgangsbestemmelser nr. 8.

3.1.3 Ikrafttredelse. Økonomiske og administrative konsekvenser

Forslaget er en del av den vedtatte økningen av grunnpensjonen til gifte og samboende pensjonister fra 1. september 2016, og departementet leg-

ger til grunn at også endringene her trer i kraft 1. september 2016. Forslaget har ikke økonomiske konsekvenser ut over det som følger av statsbudsjettet for 2016, jf. Prop. 1 S (2015–2016) og Innst. 15 S (2015–2016).

3.2 Gifte og samboende personer som hadde uførepensjon før 1. januar 2015

Økningen av grunnpensjonen til gifte og samboende pensjonister fra 85 til 90 prosent av grunnbeløpet fra 1. september 2016 gjelder tilsvarende for gifte og samboende personer som har fått uførepensjonen omregnet til uføretrygd. Denne gruppen får en økning i uføretrygd med virkning fra 1. september 2016 tilsvarende 0,05 ganger grunnbeløpet.

Dersom den uføretrygdede får rett til en høyere uføregrad, skal det fastsettes et nytt uføretids-

punkt dersom det er til fordel for vedkommende. Tidligere uførepensjonister som får fastsatt et nytt uføretidspunkt mottar en uføretrygd som fullt ut er beregnet etter de ordinære bestemmelsene i folketrygdloven kapittel 12. Denne gruppen ble ikke omfattet av endringen fra 1. september 2016. Begrunnelsen var at Arbeids- og velferdsdirektoratet vurderte det som for krevende administrativt og IKT-messig å inkludere denne gruppen i økningen.

Arbeids- og velferdsdirektoratet har etter en fornyet vurdering kommet til at det er mulig å håndtere en løsning hvor denne gruppen får tilbake den omregnede uføretrygden justert opp med økningen på 0,05 ganger grunnbeløpet fra 1. september 2016, dersom dette gir en høyere ytelse. På denne måten blir tidligere uførepensjonister behandlet likt, uavhengig av om økningen i uføregraden skjer før eller etter 1. september 2016.

4 Endringer i lov om Statens pensjonskasse

4.1 Innledning

Departementet foreslår i proposisjonen her å innføre en bestemmelse i lov om Statens pensjonskasse med krav om minste tjenestetid før det foreligger pensjonsrett fra Pensjonskassen. Forslaget omfatter situasjoner der et medlem i Statens pensjonskasse, eller en annen offentlig tjenstepensjonsordning, skifter til en stilling i Statens pensjonskasse som har en lavere aldersgrense enn den tidligere stillingen. Departementet foreslår at medlemmet i slike tilfeller minst må ha tre års tjenestetid i den nye stillingen før medlemmet får rett til alderspensjon fra den nye, lavere aldersgrensen. Inntil medlemmet har oppfylt kravet om minste tjenestetid, legges den tidligere stillingens aldersgrense til grunn for retten til alderspensjon.

Lovforslaget omfatter endringer i lov om Statens pensjonskasse. Departementet vil vurdere om det er behov for tilsvarende endringer i andre offentlige lovfestede tjenstepensjonsordninger i lys av erfaringer med nåværende lovforslag.

I høringsnotatet var det inntatt et utkast til utfyllende bestemmelser i forskrift. Departementet la til grunn i høringen at det var nødvendig å presisere enkelte forhold nærmere, herunder hva som skal regnes med ved sykdom eller permisjon i perioden der minste tilsetningstid løper. Et annet forhold gjaldt der medlemmet skiftet stilling flere ganger under den perioden minstetiden løper. Flere av høringsinstansene har påpekt at regelverket vil framstå komplisert. Blant annet har Statens pensjonskasse gitt uttrykk for et ønske om en enklere praktikabel bestemmelse, og at det er siste tilsetningsforhold alene som uansett bør være vurderingstemaet. Departementet har vurdert innspillene i høringsrunden og deler disse synspunktene. De nødvendige avklaringene rundt forslaget til ny lovbestemmelse vil bli utdypet fortløpende i punkt 4 i proposisjonen her. Det legges dermed til grunn at det ikke er behov for utfyllende bestemmelser i forskrift på nåværende tidspunkt.

4.2 Gjeldende rett og bakgrunnen for lovforslagene

Lov 21. desember 1956 nr. 1 om aldersgrenser for offentlige tjenestemenn m.fl. regulerer aldersgrensene for medlemmer i Statens pensjonskasse. For fastlønt militært befall gjelder særlige lovbestemmelser i lov 2. juli 2004 nr. 59 om forsvarspersonell. Det går fram av lov om aldersgrenser for offentlige tjenestemenn m.fl. § 2 at den alminnelige aldersgrensen er 70 år. Loven åpner for at det kan fastsettes lavere aldersgrenser for enkelte stillinger. Dette kan gjøres i de tilfeller tjenesten medfører uvanlig fysisk eller psykisk belastning på tjenestemennene, slik at de normalt ikke makter å skjøtte arbeidet forsvarlig til fylte 70 år, eller når tjenesten stiller spesielle krav til fysiske eller psykiske egenskaper, som normalt blir sterkere svekket før fylte 70 år enn det en forsvarlig utføring av tjenesten tilsier. De lavere aldersgrensene kan være 68, 65, 63 og 60 år.

Medlemmet plikter å fratre stillingen ved aldersgrensen, jf. lov om aldersgrenser for offentlige tjenestemenn m.fl. § 2 fjerde ledd. Etter lovens § 3 første ledd kan tilsettingsmyndigheten likevel bestemme at en tjenestemann skal kunne fortsette i tjenesten utover den aldersgrense som gjelder for stillingen, når tjenestemannen fremdeles fyller de krav som stillingen forutsetter.

Etter lov 28. juli 1949 nr. 26 om Statens pensjonskasse § 21 første ledd får et medlem i Pensjonskassen alderspensjon når han eller hun helt eller delvis fratrer sin stilling ved eller etter den aldersgrensen som gjelder for stillingen. Dersom et medlem fratrer inntil tre år før aldersgrensen, får han eller hun alderspensjon fra denne datoen såfremt summen av vedkommendes tjenestetid og alder er minst 85 år, eller medlemmet ved fratreden har fylt 67 år, jf. lovens § 21 andre ledd.

Ved beregning av midlertidig uførepensjon og uførepensjon etter lov om Statens pensjonskasse kapittel 6 medregnes den tjenestetiden som medlemmet ville ha fått om han eller hun var blitt stående i stillingen til aldersgrensen (framtidig tjenestetid), men ikke ut over 67 år. Det medregnes ikke framtidig tjenestetid ved beregning av opp-

Endringer i folketrygdloven, lov om Statens pensjonskasse og enkelte andre lover (økt minste pensjonsnivå til enslige alderspensjonister og andre endringer)

satt uførepensjon etter lov om Statens pensjonskasse § 28 sjette ledd.

Ved beregning av pensjon til gjenlevende ektefelle og barnpensjon (lov om Statens pensjonskasse kapittel 7) skal tiden fram til aldersgrensen, men ikke utover 67 år, i visse tilfeller regnes med som pensjonsgivende tjenestetid.

Etter det gjeldende regelverket kan et medlem i Statens pensjonskasse som har en stilling med for eksempel 70 års aldersgrense, skifte til en stilling som har 60 års aldersgrense rett før medlemmet fyller 60 år, og vil deretter kunne ta ut alderspensjon fra 60 år. I mange tilfeller vil vedkommende også kunne ta ut pensjonen inntil tre år før aldersgrensen, når summen av alder og tjenestetid er 85 år (85-årsregelen). Statens pensjonskasse har over tid erfart at det foretas slike tilpasninger som medfører pensjonsmessige fordeler, og de har påpekt behovet for lovendringer som vil bidra til å redusere denne uheldige tilpasningen.

4.3 Høringen

Arbeids- og sosialdepartementet sendte 17. april 2015 et forslag om endringer i lov om Statens pensjonskasse på høring. Høringsnotatet ble lagt ut på departementets hjemmeside, slik at det var allment tilgjengelig. Høringen omfattet også et forskriftsutkast med utfyllende bestemmelser. Høringsfristen ble satt til 31. juli 2015.

Høringsnotatet ble sendt til:

Finansdepartementet
Forsvarsdepartementet
Justis- og beredskapsdepartementet
Kommunal- og moderniseringsdepartementet
Samferdselsdepartementet

Arbeids- og velferdsdirektoratet
Finanstilsynet
Statens pensjonskasse
Statistisk sentralbyrå

Akademikerne
Arbeidsgiverforeningen Spekter
Den norske aktuarforening
Fagforbundet
Finans Norge
Forsvarets seniorforbund
Funksjonshemmedes Fellesorganisasjon
Gabler AS
Kommunal Landspensjonskasse
KS

KS Bedrift
Landslaget for offentlige pensjonister
Landsorganisasjonen i Norge
LO-Kommune
LO-stat
Norges Ingeniør- og teknologorganisasjon
Norsk Pensjon AS
Næringslivets Hovedorganisasjon
Oslo Pensjonsforsikring AS
Pensjonistforbundet
Pensjonskasseforeningen
Pensjonskontoret
Samarbeidsforumet av funksjonshemmedes organisasjoner
Seniorennes fellesorganisasjon
Seniorsaken
Senter for seniorpolitikk
Statens Seniorråd
Uføres Landsorganisasjon
UNIO
Virke
Yrkesorganisasjonenes sentralforbund

Følgende høringsinstanser har meddelt at de ikke har merknader:

Samferdselsdepartementet
Arbeids- og velferdsdirektoratet
Statistisk sentralbyrå

Landsorganisasjonen i Norge

Følgende høringsinstanser har hatt merknader:

Justis- og beredskapsdepartementet
Kommunal- og moderniseringsdepartementet

Politidirektoratet
Kriminalomsorgsdirektoratet
Statens pensjonskasse

Akademikerne
Arbeidsgiverforeningen Spekter
Forsvarets seniorforbund
Hovedorganisasjonen Virke
Kommunal Landspensjonskasse
Kommunesektorens organisasjon
LO Stat
Norges Politilederslag
Pensjonistforbundet og SAKO-organisasjonene (Fagforbundets sentrale Pensjonistutvalg, LO-Stats Pensjonistutvalg, Jernbanepensjonistenes Forbund, Politiets Pensjonistforbund, Postens Pensjonistforbund, Telepensjoniste-

nes Landsforbund og Statens Vegvesens
Pensjonistforbund)

Unio

Yrkesorganisasjonenes Sentralforbund

4.4 Krav om tre års tjenestetid i den nye stillingen før det foreligger pensjonsrett etter den lavere aldersgrensen

4.4.1 Departementets forslag i høringsnotatet

I høringsnotatet la departementet fram et forslag om å innføre et krav om minste tjenestetid i stillingen med lavere aldersgrense før pensjonsrett for stillingen kan foreligge, når medlemmet tidligere har hatt stilling med en høyere aldersgrense. Forslaget gjaldt lov om Statens pensjonskasse.

Formålet med forslagene i høringsnotatet var å tilpasse regelverket slik at pensjonsreglene ikke framstår som den motiverende faktoren til at personer skifter stilling i slutten av yrkeskarrieren, for å kunne fratruke tidligere som følge av at den nye stillingen har en lavere aldersgrense (særaldersgrense). Med gjeldende regelverk kan et medlem i Statens pensjonskasse som har en stilling med for eksempel 70 års aldersgrense skifte til en stilling som har 60 års aldersgrense rett før medlemmet fyller 60 år, og vil deretter kunne ta ut alderspensjon fra 60 år. I mange tilfeller vil vedkommende også kunne ta ut pensjonen inntil tre år før aldersgrensen når summen av alder og tjenestetid er 85 år (85-årsregelen). Resultatet kan da bli at vedkommende kan gå av med alderspensjon fra fylte 57 (dersom vilkårene i 85-årsregelen er oppfylt), mot fra 67 år som tidligere stilling ga rett til. Som det går fram av lov om aldersgrenser for offentlige tjenestemenn m.fl. er det enkelte særskilte forhold ved stillingen/tjenesten som begrunner at det er innført lavere aldersgrenser enn 70 år. Det forutsettes enten at tjenesten medfører uvanlig fysisk eller psykisk belastning på tjenestemennene slik at de normalt ikke makter å skjytte arbeidet forsvarlig til fylte 70 år, eller at tjenesten stiller spesielle krav til fysiske eller psykiske egenskaper, som normalt blir sterkere svekket før fylte 70 år enn det en forsvarlig utføring av tjenesten tilsier. Hensynet bak disse reglene er i mindre grad aktuelle for personer som kun kortvarig innehar en slik stilling rett før pensjonsalderen. Departementet la i høringsnotatet til grunn at det er uheldig dersom pensjonsreglene er utformet slik at de kan være den motiverende faktoren for slike stillingsskifter.

Et bytte til en stilling med lavere aldersgrense kort tid før pensjonsretten foreligger i den nye stillingen, kan være begrunnet med at den enkelte arbeidstaker har et ønske om en annen stilling eller som ledd i omdisponeringer fra arbeidsgivers side. Gjeldende regelverk er derimot utformet slik at også pensjonsmessige tilpasninger kan være den motiverende faktoren, da overgangen til annen stilling kan gi pensjonsrett på et langt tidligere tidspunkt enn den tidligere stillingen.

Arbeids- og sosialdepartementet la i høringsnotatet til grunn at det er fornuftig at det lovreguleres når pensjonsretten inntre i disse tilfellene, og at de nevnte hensynene avveies på en god måte. Departementet foreslo derfor i høringsnotatet å innføre et krav om minste tilsetningstid i stillingen med den lavere aldersgrensen før pensjonsrett for stillingen kan foreligge.

I høringsnotatet foreslo Arbeids- og sosialdepartementet at kravet til minste tjenestetid bør settes til minimum tre år. Alternativt kunne det settes et krav om fem års tjeneste i den nye stillingen før den nye (lavere) aldersgrensen gir pensjonsrett. Departementet ba i høringsnotatet om høringsinstansenes syn på hvilket av alternativene som best ivaretar formålet om å unngå uheldige tilpasninger.

4.4.2 Høringsinstansenes syn

I hovedsak har alle høringsinstansene som har uttalt seg støttet formålet bak forslaget om å innføre et krav om minste tjenestetid i slike saker. *Norges Politilederslag* uttaler i den sammenhengen i høringsssvaret at de er «positive til at dette nå lovreguleres fordi det i praksis har vært håndtert forskjellig i politidistrikter og særorgan og ført til ubegrunnede forskjeller mellom ellers sammenlignbare tilfeller». *Politidirektoratet* er i sin høringsuttalelse enig med departementet i at innføring av en karenstid både er nødvendig og ønskelig for å unngå uheldige tilpasninger med hensyn til pensjonsreglene.

Høringsinstansene var derimot delte i synet på spørsmålet om minstetidens lengde.

Spekter og Forsvarets seniorforbund støtter i sine høringsssvar en karenstid på fem år. *Justis- og beredskapsdepartementet* viser til høringsssvaret fra *Politidirektoratet*, og tiltrer deres vurderinger. *Justis- og beredskapsdepartementet* mener en grense på fem år er den mest hensiktsmessige for å unngå tilpasninger, men uttaler videre at tre år likevel vil ivareta formålet med ordningen, vil virke mindre inngripende og være mer i tråd med de andre ordningene. *Politidirektoratet* uttaler at en karenstid på

fem år vil være klart mest effektiv. De viser til at ansatte i stillinger med 70 års aldersgrense, og som ønsker pensjonsavgang ved 60 år, i så fall må tiltre den nye stillingen i en alder av 55 år. Dette kan være lite fristende karrieremessig samtidig som en overgang til en lavere stilling kan innebære en lavere lønn og dermed også en lavere pensjon. De presiserer videre at en karenperiode på tre år også vil være effektiv sammenlignet med dagens regelverk, og vil virke mindre inngripende i muligheten ansatte har til å skifte stilling i løpet av yrkeskarrieren. Politidirektoratet påpeker at en mulig følge av å innføre en karenperiode kan være at lederstillinger fremstår som mindre attraktive for søkere som har lavere aldersgrense. Imidlertid har ulike pensjonsalder og muligheten til uheldige tilpasninger med hensyn til alderspensjon aldri hatt som hensikt å bidra til større søkergrunnlag, og det blir således galt å beholde dagens muligheter av hensyn til søkergrunnlaget til ledige stillinger. *Virke* mener et krav om tre eller fem år bør være et første steg i rekken av en større vurdering av hvordan systemet med særaldersgrenser kan endres for å motivere flere til å stå lenger i jobb.

Kriminalomsorgsdirektoratet mener tre år er tilstrekkelig for å ivareta formålet bak ordningen. *Pensjonistforbundet* og *SAKO-organisasjonene* uttaler at tre år alt i alt kan være en fornuftig lengde, men mener ett år kunne vært et naturlig valg for å gi et ensartet system. *Kommunal Landspensjonskasse* antar tre år er tilstrekkelig for å unngå denne typen tilpasninger. *KS* mener tre år synes rimelig. *Akademikerne* mener karenperioden maksimalt kan strekke seg over tre år.

Andre høringsinstanser mener at det er tilstrekkelig med en minstetid på ett år for å ivareta hensynene bak regelendringen. Dette gjelder *Unio*, *YS*, *Norges Politilederslag*, *LO Stat* og *Statens pensjonskasse*. *Norges Politilederslag* mener en karenstid på tre eller fem år ikke isolert sett er godt begrunnet i høringsnotatet. De mener en karenstid på ett år vil oppleves riktig og være i tråd med de føringer som gjelder i dag. Videre påpekes det at en lengre karenperiode vil kunne medføre at dyktige lederemner ikke vil søke lederansvar da de ikke vil ha noen mulighet til retrett. Det vil uansett bli en ny grense, som de deretter vil kunne forsøke å tilpasse seg. *Unio* mener det også vil bety at en ikke får beholde politifaglig toppledere i stillingene sine så lenge som etaten i utgangspunktet har behov for, da de tilpasser seg de nye karensreglene og avslutter sin lederkarriere før det som er formålstjenlig. *Statens pensjonskasse* anbefaler sterkt at karenperiodens lengde blir på kun ett år. De legger vekt

på sammenhengen i pensjonsregelverket og administrative hensyn. Flere høringsinstanser påpeker også at en lang karenperiode vil kunne motvirke ønskede omstillingsprosesser i staten.

4.4.3 Departementets vurdering og forslag

Det er bred støtte blant høringsinstansene til departementets forslag om å lovregulere dette forholdet, herunder å innføre en bestemmelse med krav om minste tjenestetid før pensjonsrett foreligger. Høringsinstansene var derimot delte i synet på om det var tilstrekkelig med et krav om tre års tjeneste eller om det bør kreves fem års tjeneste. Enkelte mener et krav om ett år er tilstrekkelig.

Departementet viser til formålet bak lovforslaget om å redusere antallet tilfeller med pensjonsmotiverte tilpasninger sent i yrkeslivet. Å innføre et krav om en viss minste tilsetningstid før pensjonsrett foreligger, vil medføre en slik reduksjon. Det kan argumenteres med at et krav om fem års tjeneste i den nye stillingen vil gjøre bestemmelsen mest mulig effektiv. Ved fastsettelse av minstetidens lengde må det også tas hensyn til eventuelle uønskede negative sider ved innføringen av en slik minstegrense. Blant annet påpeker flere høringsinstanser de økonomiske konsekvensene det kan ha for den enkelte arbeidstakeren som disponerer på en slik måte at de ikke rekker å fylle kravet om minste tjenestetid. I utgangspunktet må den enkelte fratrukke stillingen ved aldersgrensen, men siden det ikke foreligger pensjonsrett etter den nye stillingens aldersgrense, vil den enkelte få en oppsatt pensjonsrett, som først utbetales flere år senere. Videre har enkelte høringsinstanser påpekt muligheten for at gode lederemner vegrer seg for å søke lederstillinger, da en eventuell retrettmulighet blir vanskeliggjort med krav om å stå i stillingen i en viss periode. Politidirektoratet bemerker til dette spørsmålet at det gjeldende regelverk aldri har hatt som hensikt å bidra til større søkergrunnlag, og at det således blir feil beholde dagens muligheter av hensyn til søkergrunnlaget til ledige stillinger.

Departementet legger til grunn at et krav om minste tjenestetid på tre år vil framstå tilstrekkelig til å oppnå formålet med lovendringen, samtidig som de negative effektene reduseres i forhold til en grense på fem år.

Departementet viser til lovforslaget, lov om endringer i lov om Statens pensjonskasse § 44 nytt ellefte ledd.

Enkelte høringsinstanser har påpekt behovet for unntaksregler, blant annet for tilfeller der stil-

lingsskiftet skyldes behov for omorganiseringer fra arbeidsgiverens side. For eksempel uttaler YS i sin høringsuttalelse at det må gjøres generelle unntak fra karenbestemmelser for arbeidstakere som skifter stilling grunnet omstilling i virksomheten. Også *Norges Politilederslag* bemerket behovet for å kunne gjøre unntak ved omstillinger. Departementet legger vekt på at en bestemmelse om minste tjenestetid bør være enklest mulig å administrere. Dersom det innføres lovbestemte unntak i visse tilfeller, vil det kunne medføre avgrensingsproblemer, og det kan åpne for nye situasjoner for tilpasninger. Departementet foreslår derfor at den nye bestemmelsen utformes som en generell bestemmelse, og at det ikke åpnes for å skille mellom hva begrunnelsen for stillingsskiftet er i det enkelte tilfellet.

Enkelte høringsinstanser tar opp problemstillingen rundt selve særaldersgrensene. *Virke* uttaler at

«Et krav om tilsetningstid i 3 eller 5 år for å ha rett til pensjon i stilling med lav aldersgrense bør være et første steg i rekken av en større vurdering av hvordan systemet med særaldersgrenser kan endres for å motivere flere til å stå lenger i jobb».

På den annen side uttaler blant annet *Forsvarets seniorforbund* at de forutsetter at innføringen av en karenperiode ikke endrer nåværende bestemmelser om særaldersgrenser. Etter lov om aldersgrenser for offentlige tjenestemenn m.fl. § 2 kan det fastsettes lavere aldersgrenser enn 70 år for stillinger på nærmere vilkår. Departementet vil bemerke at lovforslaget i proposisjonen her regulerer pensjonsrettighetene, og ikke medfører endringer i bestemmelsene i aldersgrenseloven, eller særaldersgrensene som er fastsatt i henhold til denne loven.

4.5 Utførelsen av tjenesten må være basert på et reelt arbeidsforhold

4.5.1 Høringsnotatet

I høringsnotatet foreslo departementet at perioder med permisjon i siste tilsetningsforhold med en lav aldersgrense ikke skal telle med i tjenestetiden. Departementet foreslo at perioder med sykelønn antakelig bør kunne telle med. Vedkommende er da tilknyttet stillingen, men er forhindret fra å jobbe på grunn av sykdom.

4.5.2 Høringsinstansenes synspunkter

Flere høringsinstanser har merknader til problemstillingen, herunder konkrete forslag til hva som bør regnes med ved permisjoner. *Kommunal- og moderniseringsdepartementet* viser i sin høringsuttalelse til at de fleste også omfattes av tjenestemannsloven, og at det kan være naturlig å se nærmere på denne lovens bestemmelser om beregning av tjenestetid, og å anvende disse tilsvarende. *Kriminalomsorgsdirektoratet* mener at permisjon fra stilling ikke bør regnes med i karenperioden. Permisjoner etter tariffavtale mellom staten og hovedsammenslutningene (Permisjonsavtalen) bør imidlertid telles med. Det samme gjelder perioder hvor en tjenestemann er sykmeldt. Imidlertid bør det vurderes hvordan dette bør reguleres i de tilfeller tjenestemannen søker seg til stilling med lavere aldersgrense mens vedkommende mottar sykelønn. Direktoratet mener også at det bør vurderes om avtalt studiepermisjon og fødsels- og omsorgspermisjon skal telle med. *Kommunal Landspensjonskasse* uttaler i sitt hørings svar at det bør avklares om det menes permisjon med og uten lønn, og om det menes både hel og delvis permisjon. *Statens pensjonskasse* er i sin høringsuttalelse enig med departementet i at periode med permisjon i siste tilsetningsforhold ikke skal telle med i karenperioden. De anbefaler at sykelønn bør kunne telle med. Videre bør perioder med sykepenger fra folketrygden (ikke sykelønn) likestilles med perioder med sykelønn. Statens pensjonskasse antar permisjon etter Permisjonsavtalen ikke skal telle med, på linje med permisjon uten permisjonsmedregning. Et mulig unntak kan være for et medlem som har et verv i en valgperiode i en tjenestemannsorganisasjon, der aldersgrensen er 63 år. *Justis- og beredskapsdepartementet* mener i sin høringsuttalelse at «rettsfesta permisjonar og sjukefråvær» bør inkluderes i tjenestetiden. *Spekter* uttaler i sin høringsuttalelse at permisjon kommer til fradrag, mens sykefraværsperioder teller med. *Pensjonistforbundet og SAKO-organisasjonene* mener at sykdom/sykelønn bør telle med i karenperioden, mens permisjon holdes utenfor.

4.5.3 Departementets vurdering

Etter lovforslaget må medlemmet utføre tre års tjeneste i stillingen med lavere aldersgrense etter et jobbskifte før pensjonsrett etter den lavere aldersgrensen foreligger. Høringsinstansene tar opp en rekke problemstillinger som gjør det nød-

vendig å presisere nærmere hva som er ment med begrepet «tjeneste» i lovforslaget.

Formålet med lovforslaget er å redusere den uheldige bruken av pensjonsmessige tilpasninger sent i yrkeslivet. For at bestemmelsen skal bli mest mulig effektiv, mener departementet det må være et klart utgangspunkt at det siste arbeidsforholdet må være basert på realiteter, og at det ikke bærer preg av å være en proforma-ordning for å omgå bestemmelsen. Et nærliggende utgangspunkt er at det utbetales lønn fra den nye stillingen, og at arbeidsgiveransvaret er overført.

I lov om Statens pensjonskasse kapittel 4 er det bestemmelser om hva som regnes som tjenestetid ved beregning av pensjon. Etter lovens § 19 første ledd første punktum er hovedregelen at med tjenestetid regnes den tid arbeidstakeren har vært medlem av Pensjonskassen. Dette vil normalt si den tiden arbeidstakeren har arbeidet i en medlemsberettiget stilling og har betalt pensjonsinnskudd. Det går videre fram av lovens § 20 hva som i tillegg kan regnes med som tjenestetid. Dette omfatter ulike situasjoner, blant annet tiden medlemmet har ferie, permisjon med lønn og tiden medlemmet har permisjon uten lønn der det ved tariffavtale mellom staten og hovedsammenslutningene er bestemt at tjenestetiden skal regnes med.

Departementet legger til grunn at det er tjenestetid etter lov om Statens pensjonskasse § 19 første ledd første punktum som i utgangspunktet må legges til grunn ved beregning av tjenestetid etter den nye bestemmelsen i lovforslaget her. Fravær fra tjenesten, for eksempel i forbindelse med permisjoner, anses i utgangspunktet ikke som tjeneste. Departementet mener at permisjoner som gis med full lønn, jf. lovens § 20 første ledd bokstav c, likevel bør regnes med. Dette omfatter blant annet lovfestede rettigheter, f.eks. etter arbeidsmiljølovens bestemmelser om rett til permisjon ved fødsel/svangerskap, omsorgsbehov mv. Perioder med sykelønn og sykepenger skal også medregnes som tjeneste etter bestemmelsen, i tillegg til ordinær ferieavvikling.

4.6 Medlemmet fratrer stillingen før kravet om tre års tjenestetid er oppfylt – oppsatt pensjonsrettigheter

4.6.1 Departementets forslag i høringsnotatet

Lovforslaget om å innføre en bestemmelse om minste tjenestetid ved overgang til en stilling med lavere aldersgrense regulerer når den nye stillingens aldersgrense skal legges til grunn for pen-

sjonsberegningen, blant annet retten til alderspensjon. Etter lov om aldersgrenser for offentlige tjenestemenn m.fl. § 2 fjerde ledd plikter et medlem å fratse stillingen når medlemmet når aldersgrensen for stillingen. Det kan dermed oppstå situasjoner der et medlem må slutte i stillingen i løpet av den perioden tjenestetiden tjenes opp på grunn av den nye stillingens aldersgrense, men før medlemmet har oppfylt minstekravet på tre år. En annen situasjon er der medlemmet frivillig slutter før aldersgrensen er nådd, fordi medlemmet tar stilling i for eksempel en privat virksomhet.

Etter lov om Statens pensjonskasse § 23 vil medlemmet i slike tilfeller få rett til oppsatt alderspensjon, siden medlemmet må fratse stillingen uten rett til straks å få alderspensjon. Bestemmelsen innebærer at for medlemmer som har stillinger med aldersgrense 70 år, kommer oppsatt alderspensjon til utbetaling fra aldersgrensen, eller fra 67 år dersom medlemmet samtidig tar ut alderspensjon fra folketrygden. For medlemmer med særaldersgrenser kommer den oppsatte alderspensjonen ikke til utbetaling før ved fylte 65 år.

Utover tidspunktet for når det foreligger rett til pensjon, skal tjenestetiden ved oppsatt pensjonsrett i visse tilfeller beregnes på en annen måte enn når medlemmet fratrer en stilling med samtidig rett til pensjon. For den som et blitt medlem i Pensjonskassen etter 1. januar 1967, beregnes pensjonen etter forholdet mellom faktisk opptjeningstid og den opptjeningstiden medlemmet kunne ha oppnådd ved å være medlem fram til aldersgrensen. Den mulige opptjeningstiden kan likevel ikke settes til kortere enn 30 år eller lenger enn 40 år, i motsetning til det alminnelige kravet om at full opptjeningstid er 30 år.

I høringsnotatet uttalte departementet at det er naturlig at bestemmelsen om minste tilsetnings- tid også gjelder for retten til oppsatt pensjon etter den lavere aldersgrensen. Det innebærer at et medlem først får rett til oppsatt alderspensjon etter den lavere aldersgrensen etter å ha stått i stillingen i den nødvendige perioden. For å få rett til oppsatt alderspensjon fra 65 år, må den som har gått fra stilling med høy aldersgrense til lavere aldersgrense, hatt sistnevnte stilling i minst tre år. Dersom kravene til minstetid ikke er oppfylt, vil medlemmet ha oppsatt pensjonsrett ut fra den tidligere stillingens aldersgrense.

4.6.2 Høringsinstansenes syn

Statens pensjonskasse påpeker at man enten kan velge den stillingen vedkommende hadde umid-

delbart før stillingsovergangen, eller den alminnelige aldersgrensen på 70 år. De mener det er nærliggende å velge den stillingen medlemmet hadde umiddelbart før stillingsovergangen. Statens pensjonskasse er enig i at bestemmelsen også må gjelde når medlemmet slutter i stillingen før minstetiden er opptjent, og at det da er tidligere stillings aldersgrense som må legges til grunn for fastsetting av oppsatt pensjonsrett. *Kommunal Landspensjonskasse* mener det er gode grunner som taler for at bestemmelsen også bør gjelde for dem med oppsatt rett.

Akademikerne uttaler at det må være samsvar mellom tidspunkt for retten til uttak av pensjon og plikten til å fratrukke seg. De mener innføring av karenstid i så fall må følges av rett til å stå i stilling til utløpet av karenstiden eller begrenses til frivillig fratrukkelse før aldersgrensen (for eksempel som følge av 85-årsregelen). *Politidirektoratet* mener i sin høringsuttalelse at plikten til å oppfylle karenstiden bør knyttes opp mot en tilsvarende rett til å stå utover den fastsatte pensjonsalder, såfremt dette er nødvendig for å oppfylle karenstiden.

4.6.3 Departementets vurdering

Arbeids- og sosialdepartementet viser til at formålet med lovforslaget er å redusere muligheten for pensjonsmessige tilpasninger ved skifte av stilling sent i yrkeslivet. Etter lovforslaget får et medlem som skifter stilling rett til pensjonsberegning etter den nye, lavere aldersgrensen etter tre års tjeneste i stillingen. Inntil minstetiden på tre år er opptjent i den nye stillingen, er det nødvendig å fastslå hvilken annen aldersgrense som skal legges til grunn for pensjonsberegningen. Departementet mener det er nærliggende at det er den tidligere stillingens aldersgrense som legges til grunn så lenge minstetiden ikke er oppfylt. Det innebærer at retten til straks løpende alderspensjon inntreder først fra denne aldersgrensen, og medlemmet må i så fall stå i stillingen fram til aldersgrensen. Fratrukker medlemmet stillingen før retten til straks løpende alderspensjon er inntrådt, vil den tidligere stillingens aldersgrense legges til grunn for retten til utbetaling av den oppsatte pensjonen. Dette omfatter både tilfellene der medlemmet skifter stilling til en privat stilling, og når medlemmet må fratrukke seg den nye, lavere aldersgrensen på grunn av bestemmelsene i lov om aldersgrenser for offentlige tjenestemenn m.fl. Ved beregning av uførepensjon og pensjon til etterlatte, se punkt 4.9.

Akademikerne påpeker i sin høringsuttalelse at det må være samsvar mellom retten til pensjon og plikten til å fratrukke seg en stilling. Departementet vil bemerke at forslaget i proposisjonen her gjelder de pensjonsmessige sidene og ikke berører de arbeidsrettslige sidene rundt aldersgrenser, herunder spørsmålet om rett og plikt til fratrukkelse etter lov om aldersgrenser for offentlige tjenestemenn. Når det gjelder de pensjonsmessige sidene, er selve formålet bak lovforslaget at retten til alderspensjon etter den nye, lavere aldersgrensen først inntreder etter at minstetiden i den nye stillingen er opptjent.

4.7 Enkelte særskilte problemstillinger

4.7.1 Medlemmet har permisjon fra stillingen med lavere aldersgrense

Politidirektoratet tar i sin høringsuttalelse opp en særlig problemstilling der personer med lavere pensjonsalder, for en periode på noen år, tar utlandstjeneste i en stilling med høyere pensjonsalder. Tjenestemennene innvilges permisjon fra sine faste stillinger i Norge. Etter endt tjeneste returnerer vedkommende til sin faste stilling. Problemstillingen kan også gjelde generelt i de situasjoner ansatte fungerer/er midlertidig ansatt i stillinger med høyere pensjonsalder. *Politidirektoratet* viser til at disse tjenestemennene som ansettes midlertidig i en stilling, ikke vil opparbeide seg rettigheter i forhold til denne, og at vedkommende heller ikke bør få ulempene, som den nye bestemmelsen vil medføre. De foreslår derfor at bestemmelsen om minste tjenestetid ikke får anvendelse i de tilfeller vedkommende har permisjon fra en annen stilling i virksomheten som har lavere aldersgrense.

Departementet vil bemerke at lovforslaget i proposisjonen her omfatter tilfeller der det skjer en overgang til en stilling med lavere aldersgrense. Dette forutsetter at medlemmet skifter fra en stilling som har høyere aldersgrense. For at bestemmelsen skal få anvendelse, må det videre forutsettes at stillingen med høyere aldersgrense er lagt til grunn for pensjonsrettighetene i Statens pensjonskasse, og at overgangen til stillingen med lavere aldersgrense er en reell overgang. Går vedkommende tilbake sin faste stilling, som vedkommende har hatt permisjon fra, er det ikke naturlig å anse dette som en reell overgang til en ny stilling. Hvorvidt den høyere aldersgrensen er lagt til grunn for pensjonsrettighetene i Pensjonskassen, løses av de alminnelige reglene i Statens pensjonskasse.

4.7.2 Forholdet til avtalefestet pensjon (AFP)

Statens pensjonskasse tar i sin høringsuttalelse opp forholdet mellom bestemmelsen om minste tjenestetid og retten til avtalefestet pensjon. Departementet legger til grunn at lovforslaget om å innføre en minste tjenestetid ikke medfører endringer i retten til avtalefestet pensjon. Dersom medlemmet fyller vilkårene for avtalefestet pensjon i perioden minste tilsetningstid løper, vil medlemmet ha rett til avtalefestet pensjon. Dette gjelder både avtalefestet pensjon fra 62 år etter lov 25. juni 2010 nr. 28 om avtalefestet pensjon for medlemmer av Statens pensjonskasse, og for retten til alderspensjon etter lov om Statens pensjonskasse § 21 tredje ledd som regulerer avtalefestet pensjon fra 65 år.

4.7.3 Forholdet til gradert uførepensjon

Kommunal Landspensjonskasse problematiserer i sin høringsuttale bestemmelsen om minste tilsetningstid for et medlem som mottar gradert uførepensjon og som bytter stilling. Departementet legger til grunn at forslaget til lovbestemmelse om minste tjenestetid gjelder retten til alderspensjon for den delen som tjenes opp i yrkesaktiv stilling, og som dermed ikke får betydning for uførepensjonen.

4.8 Overgang fra annen offentlig arbeidsgiver til stilling i Statens pensjonskasse

I høringsnotatet reiste departementet spørsmålet om bestemmelsen om minste tjenestetid bare skal gjelde for tilfeller der begge stillingene er tilknyttet Statens pensjonskasse, eller om bestemmelsen også skal gjelde overganger der stillingene er tilknyttet forskjellige offentlige tjenestepensjonsordninger (statlige og kommunale stillingsforhold). Det vil si at medlemmet skifter fra en annen offentlig stilling til en stilling tilknyttet Statens pensjonskasses virkeområde. Departementet ba i høringsnotatet om synspunkter på behovet og gjennomføringsmuligheten på dette området.

Statens pensjonskasse mener prinsipielt at bestemmelsen om minste tilsetningstid ikke skal ta hensyn til andre stillingsforhold i andre pensjonsordninger under Overføringsavtalen. I en subsidiær vurdering uttaler de at de er enige i at bestemmelsen også bør gjelde ved overgang fra kommunal stilling til statlig stilling. De påpeker at det kan by på administrative utfordringer, da de må ha opplysninger om pensjonsrettighetene i andre ordnin-

ger før de kan uttale seg om rettighetene i Statens pensjonskasse. *Justis- og beredskapsdepartementet, Kommunal Landspensjonskasse, Spekter og Pensjonistforbundet og SAKO-organisasjonene* støtter at bestemmelsen også gjelder ved overgang fra kommunal til statlig stilling. Spekter mener for øvrig at bestemmelsen må gjelde uansett hvilken stilling den enkelte kommer fra, om det er en kommunal stilling med eller uten særaldersgrense eller en privat virksomhet. Beregningen av den minste tilsetningstiden vil da starte ved enhver (ny) tiltredelse og dermed være enklere å administrere.

Departementet vil bemerke at Overføringsavtalen allerede forutsetter informasjonsutveksling mellom de offentlige tjenestepensjonsordningene, da siste ordning skal utbetale en samlet pensjon basert på all tidligere opptjening. Informasjon om tidligere stillings aldersgrense i foregående pensjonsordninger vil da inngå som et element. Innen KS-sektoren praktiseres allerede en slik bestemmelse, og Kommunal Landspensjonskasse forhold seg til aldersgrenser i tidligere stillinger tilknyttet andre pensjonsordninger. Departementet legger derfor til grunn at bestemmelsen om minste tilsetningstid også skal gjelde når medlemmet kommer fra en annen offentlig stilling tilknyttet Overføringsavtalen med høyere aldersgrense til en stilling i Statens pensjonskasse med lavere aldersgrense.

4.9 Beregning av uførepensjon og pensjon til etterlatte

4.9.1 Forslagene i høringsnotatet

Ved beregning av midlertidig uførepensjon og uførepensjon (lov om Statens pensjonskasse kapittel 6) og pensjon til gjenlevende ektefelle og barnepensjon (lov om Statens pensjonskasse kapittel 7) skal tiden fram til aldersgrensen, men ikke utover 67 år, i visse tilfeller regnes med som pensjonsgivende tjenestetid. Ved overgang fra stilling med høy aldersgrense til lav aldersgrense er det et spørsmål om hvilken aldersgrense som skal gjelde ved beregning av uføre- og etterlattepensjon.

I høringsnotatet uttaler departementet at det etter departementets syn er lite konsekvent dersom den tidligere aldersgrensen bare skal legges til grunn for beregning av alderspensjon og ikke uføre- og etterlattepensjon i perioden den minste tjenestetiden løper.

4.9.2 Høringsinstansenes syn

Statens pensjonskasse mener det ikke dreier seg om tilpasninger når uforutsette forhold skjer, det

vil si når vedkommende blir ufør eller dør. Det vil da følge av hovedregelen å legge til grunn aldersgrensen i den stillingen vedkommende har, og ikke den tidligere stillingens høyere aldersgrense. Legges den høyere aldersgrensen til grunn, vil dette være til gunst. Pensjonskassen er usikker på om det kan være mer «konsekvent» å legge til grunn departementets forslag i høringen. *Pensjonistforbundet og SAKO-organisasjonene* mener den nye stillingens lavere aldersgrense må legges til grunn også for uføre- og etterlattepensjon.

4.9.3 Departementets vurdering

Spørsmålet om hvilken aldersgrense som skal legges til grunn har betydning for hvor mange år med framtidig opptjening som skal legges til grunn ved beregning av uførepensjon og etterlattepensjon. Er aldersgrensen for eksempel 70 år, skal den tjenestetiden medlemmet ville fått ved å stå i stillingen fram til aldersgrensen medregnes, men ikke utover 67 år. Dersom den nye, lavere aldersgrensen legges til grunn, for eksempel 60 år, innebærer det at det legges til grunn færre framtidige opptjeningsår. Arbeids- og sosialdepartementet viser til at formålet med lovforslaget er å redusere omfanget av pensjonsmotiverte stillingsskifter sent i yrkeslivet. Formålet har riktignok mindre betydning ved beregning av uføre- og etterlattepensjon, da disse pensjonene dekker andre pensjonsbehov enn ved en planlagt alderspensjon. Det følger derimot av lovforslaget at minstetiden gjelder for «pensjonsberegningen etter loven her». Denne formuleringen dekker også beregningen av uførepensjon og etterlattepensjon. Departementet legger til grunn at det er en fordel at bestemmelsen gjelder likt for alle pensjonsytelsene, og det er da ikke nødvendig å gjøre unntak i bestemmelsen. Departementet foreslår derfor at bestemmelsen om minste tilsetningstid også gjelder ved beregning av uførepensjon og pensjon til etterlatte. Det innebærer at den tidligere stillingens aldersgrense benyttes i pensjonsberegningen, dersom pensjonstilfellet oppstår under perioden den minste tilsetningstiden løper. Den nye stillingens aldersgrense legges først til grunn for beregningen etter utløpet av perioden for minste tilsetningstid.

4.10 Flere stillingsskifter. Opphold mellom stillingene

4.10.1 Innledning

I høringsnotatet tok departementet opp enkelte særskilte problemstillinger som kan oppstå ved at

medlemmet skifter stilling flere ganger eller det er opphold i tid mellom stillingene. Vedlagt høringsnotatet var det et utkast til forskrift med utfyllende bestemmelser som var tenkt å løse slike tilfeller. Flere høringsinstanser har hatt innspill på dette punktet. Enkelte støtter forslagene, enkelte ber om ytterligere avklaringer, mens andre gir uttrykk for at regelverket bør være enklest mulig.

Departementet har etter en samlet vurdering av høringsuttalelsene lagt vekt på behovet for et enklest mulig regelverk. Det vil være en klar forenkling, dersom bestemmelsen som foreslås i proposisjonen her om minste tilsetningstid gjelder for den siste stillingen alene, og at det ikke foretas noen form for sammenlegging av tid i andre forutgående stillinger. Konsekvensen blir da gjennomgående at kravet om minste tjenestetid på tre år gjelder fra tidspunktet den nye stillingen med lavere aldersgrense tiltres.

I punkt 4.10.2–4.10.4 behandles de ulike situasjonene som ble framholdt i høringsnotatet, mens departementets vurderinger framgår samlet i punkt 4.10.5.

4.10.2 Høringsnotatet – Opphold mellom stillingsforholdene

Departementet la i høringsnotatet punkt 4.4 til grunn at arbeidstakeren kan ha et opphold mellom stillingen med høy aldersgrense og stillingen med lav aldersgrense. Det kan være store variasjoner på lengden av et slikt tidsmessig opphold. For eksempel kan det ene tilsetningsforholdet være i en kort periode ved starten av yrkeskarrieren, mens det andre er i en kort periode ved slutten. Departementet la til grunn at bestemmelsen om minste tilsetningstid også bør gjelde for tilfeller der det er et tidsmessig opphold mellom stillingsforholdene med høy og lav aldersgrense. Det innebærer at tjenesteperioden i den siste stillingen med lav aldersgrense uansett må være oppfylt før denne aldersgrensen gir pensjonsrett.

Politidirektoratet er i sin høringsuttalelse enig i at et opphold mellom stillingene ikke skal medføre noen unntak fra karenperioden. De mener videre at det samme må gjelde selv om aldersgrensene er den samme i begge stillingene. For eksempel der en ansatt med politiutdanning, relativt tidlig i yrkeslivet, går over til et privat firma og arbeider der fram til vedkommende på nytt søker seg tilbake i den hensikt å kunne ta ut alderspensjon. Det er da rimelig at karenbestemmelsen gjelder.

Tabell 4.1 Eksempel med opphold i karenperioden, med en karenperiode på 3 år

Stilling – 70 års aldersgrense	Stilling – 60 års aldersgrense 1 år og 5 mnd	Privat firma	Stilling – 63 års aldersgrense 1 år og 8 mnd
Stilling – 70 års aldersgrense	Stilling – 63 års aldersgrense 1 år og 5 mnd	Privat firma	Stilling – 60 års aldersgrense 3 år

4.10.3 Høringsnotatet – Opphold i karenperioden

Det kan også være tilfeller der karenperioden avbrytes med en eller flere perioder. Departementet foreslo i høringsnotatet punkt 4.5 at det er summen av tilsettingsforholdene etter overgangen fra en stilling med høy aldersgrense som minimum må være tre år. Det kan være administrativt utfordrende å avklare om summen av stillingsforholdene med lav aldersgrense overstiger karenperioden. Departementet ba om synspunkter på dette i høringen.

I høringsnotatet foreslo departementet at summen av tilsettingsforholdene bør knytte seg til stillingsforhold med samme lavere aldersgrense. Dersom vedkommende først har en stilling med 70 års aldersgrense, deretter en stilling med 60 års aldersgrense og tilslutt en stilling med 63 års aldersgrense, bør antakelig karenperioden regnes av begge de to siste stillingsforholdene. Er situasjonen for de to siste stillingsforholdene omvendt, slik at stillingsforholdet med aldersgrensen 60 år er den siste, bør karenperioden antakelig begrenses til det siste stillingsforholdet, se eksempler i Tabell 4.1.

Statens pensjonskasse uttaler i sitt hørings svar at det er karenperioden i siste stilling alene som er vurderingskriteriet. *Kommunal Landspensjonskasse* (KLP) reiser spørsmål ved hvilken aldersgrense som skal legges til grunn i eksempel to, dersom personen ikke rekker å fylle kravet om tre års tjeneste. KLP påpeker at eksemplet ikke sier noe om hvilken aldersgrense som i så fall skal legges til grunn, 70 eller 63 år. De mener videre at 70 år vil slå uheldig ut og gi et uriktig bilde i forhold til opptjent medlemskap.

4.10.4 Høringsnotatet – Unntak for tilfeller der arbeidstakeren tidligere har hatt en lavere aldersgrense

I høringsnotatet punkt 4.6 tok departementet opp et særlig tilfelle som gjelder der et medlem har hatt tre stillingsforhold i følgende rekkefølge:

- stilling med lav aldersgrense
- stilling med høy aldersgrense i kortere periode enn tre/fem år (karenstiden)
- stilling med lav aldersgrense

Departementet viste til at dersom medlemmet avslutter arbeidsforholdet i stillingen med høy aldersgrense (andre strekpunkt), følger det av lov om Statens pensjonskasse § 21 bokstav a at medlemmet på enkelte vilkår beholder pensjonsretten etter den første, lavere aldersgrensen. Dersom medlemmet i stedet for å pensjoneres fra den høyere aldersgrensen, igjen går over til en stilling med lavere aldersgrense (tredje strekpunkt), foreslo departementet at karenbestemmelsen ikke bør gjelde når vedkommende har hatt mellomstillingen med høy aldersgrense i mindre enn tre/fem år. For at unntaket skal gjelde, la departementet til grunn at den lavere aldersgrensen i siste stillingsforhold ikke kunne være lavere enn i den stillingen vedkommende hadde før stillingen med høy aldersgrense. Tilfellene ble i høringsnotatet illustrert som i Tabell 4.2.

Politidirektoratet påpeker at den foreslåtte bestemmelsen om unntak fra karenperioden, kan innebære at ansatte pensjoneres seg tidligere enn de opprinnelige hadde planlagt. En person som ennå ikke har stått i stillingen med høy aldersgrense utover karenperioden, vil ha valget mellom å pensjonere seg med hjemmel i denne unn-

Tabell 4.2 Eksempel på karenbestemmelsen når et medlem har flere stillingskifter

Stilling 1	Stilling 2 i kortere periode enn karenperioden	Stilling 3	Karenbestemmelse for siste tilsetting?
60 års aldersgrense	70 års aldersgrense	60 års aldersgrense	Nei
60 års aldersgrense	70 års aldersgrense	65 års aldersgrense	Nei
65 års aldersgrense	70 års aldersgrense	60 års aldersgrense	Ja

taksbestemmelsen, eller bli i stillingen fram til tidligst 67 år. Et slikt unntak vil redusere virkningen av den foreslåtte lovendringen. Dersom det skal åpnes for slikt unntak, bør mellomperioden være av kort varighet og kun ivareta hensynet til ansatte som etter relativt kort tid ikke lenger ønsker å være i lederstilling. Til eksemplene som er oppstilt i høringsnotatet viser *Statens pensjonskasse* til sitt prinsipale standpunkt om at det er siste stillingsforhold som alene er vurderingskriteriet. Dersom en karenperiode på tre eller fem år legges til grunn, er de enige med departementets forslag. *Kommunal Landspensjonskasse* (KLP) ber i sin høringsuttalelse om en avklaring av hvilken aldersgrense som skal gjelde dersom vedkommende ikke rekker å oppfylle vilkårene for karenbestemmelsen i det siste eksemplet. KLP mener det framstår uavklart om vedkommende i så fall har 65 eller 70 års aldersgrense.

4.10.5 Departementets vurdering

Departementet viser til at flere høringsinstanser har uttalt seg om de ulike tilfellene som ble omtalt i høringsnotatet. Enkelte høringsinstanser deler departementets forslag til løsninger, men flere uttaler mer generelt at bestemmelsene i lovforslaget og forskriftsutkastet framstår som komplekst, og påpeker et behov for enklere praktikable regler. *Justis- og beredskapsdepartementet* uttaler at det i utgangspunktet er formålstjenlig at det er summen av tilsettingsforhold etter overgangen fra en stilling med høyere aldersgrense som skal regnes med i karenperioden, men at det er viktig å unngå urimelige store administrative konsekvenser for arbeidsgivere og pensjonsleverandører. Det er allerede i dag store utfordringer med å fange opp summen av tjenesteforhold ved opptjening av pensjonsrettigheter, og systemet bør utformes etter dette og prøves ut før en slik ordning innføres. *Kommunal- og moderniseringsdepartementet* påpeker kompleksiteten av en rekke nye bestemmelser og uttaler at det er viktig å vurdere en forenkling for å gjøre regelverket praktikabelt og forståelig. *Kriminalomsorgsdirektoratet* er enig i at det er summen av stillingsforholdene som må legges til grunn i de tilfeller hvor karenperioden avbrytes med en eller flere perioder.

Departementet legger til grunn at det er viktig å avveie behovet for mest mulig presise og dekkende regler mot et praktikabelt og administrativt enklere regelverk. Et regelsett som tar høyde for et stort antall varierende tilfeller vil bli mer utførlig, men innebærer en betydelig utfordring med

hensyn til administrasjon og informasjon. Etter en fornyet vurdering mener departementet det er en mer fornuftig avgrensning av bestemmelsen på dette punktet at det er siste stillingsforhold alene som er vurderingstemaet. Det innebærer at i de situasjoner som er angitt i punktene 4.10.2–4.10.4 ikke foretas en sammenlegging av tjenestetid ved opphold i stillingene. Dersom vilkårene i bestemmelsen om «overgang til en stilling med lavere aldersgrense» isolert sett er oppfylt, vil forutgående historikk uansett ikke være relevant å ta hensyn til. Det gjøres dermed heller ikke unntak i de tilfeller medlemmet har stillingen med høyere aldersgrense kortere tid enn tre år, jf. omtalen i punkt 4.10.4.

Departementet mener det dermed på nåværende tidspunkt ikke er nødvendig med utfyllende bestemmelser i forskrift. Dersom det over tid viser seg at lovbestemmelsen likevel åpner for tilpasninger, kan det oppstå behov for justeringer av regelverket. Blant annet kan det være behov for å detaljregulere nærmere hva som menes med «overgang til annen stilling», for eksempel dersom det er et opphold i tid mellom stillingene. Departementet foreslår derfor at det kan gis utfyllende bestemmelser i forskrift, se lovforslaget lov om Statens pensjonskasse § 44 ellefte ledd andre punktum.

4.11 Ikrafttredelse og overgangsbestemmelser

Departementet foreslår at endringene trer i kraft straks.

Enkelte medlemmer i Statens pensjonskasse kan relativt nylig ha skiftet til en stilling med en lavere aldersgrense når den nye bestemmelsen trer i kraft. *Norges Politilederslag* har påpekt at det bør vedtas overgangsregler dersom en minste tilsettingstid på tre eller fem år innføres. *Pensjonistforbundet* og *SAKO-organisasjonene* mener lovforslaget bør omfatte nye tilfeller etter ikrafttredelsen.

Departementet deler synspunktet om at en bestemmelse som innfører krav om minst tre års tjenestetid, ikke bør få virkning for medlemmer som har disponert etter regelverket slik det lyder før ikrafttredelsen av lovendringen, og som ikke vil rekke å oppfylle minstetidens lengde. Departementet foreslår derfor at det gis overgangsbestemmelser for medlemmer som har skiftet stilling før ikrafttredelsen av lovendringen, og som i utgangspunktet vil falle inn under vilkårene i bestemmelsen, uten å rekke å fylle kravet om tre

års tjeneste før aldersgrensen nås. Etter forslaget til overgangsbestemmelse vil disse ikke omfattes av lovendringene.

4.12 Økonomiske og administrative konsekvenser

Arbeids- og sosialdepartementet legger til grunn at innføringen av en bestemmelse med krav om minste tjenestetid ved skifte til stilling med en lavere aldersgrense kort tid før pensjonsalderen er oppfylt, vil redusere antallet som tilpasser seg dagens regler. De fleste arbeidsgiverne i Statens pensjonskasse betaler pensjonspremie for sine ansatte. Slik sett blir kostnadene for tidligpensjoneringen dekket av arbeidsgiver. Problemstillingen er derfor særlig aktuell overfor de arbeidsgivere som ikke betaler pensjonspremie, men hvor pensjonskostnadene dekkes gjennom de årlige bevilgningene over statsbudsjettet.

Statens pensjonskasse har opplyst at i løpet av de siste fem årene er det ca. 100 personer som har skiftet til stilling med lavere aldersgrense mindre enn to år før pensjonering. Det knytter seg imidlertid stor usikkerhet til de økonomiske konsekvensene som følge av slike skifter. På svært usikkert grunnlag anslås pensjonsutgifter forbundet med skifte til stilling med lavere aldersgrense umiddelbart før pensjonering å utgjøre i størrelsesorden 20-80 mill. kroner per år, avhengig blant annet av i hvilken grad man benytter andre tidligpensjonsmuligheter (85-årsregelen gir mulighet til å gå av inntil tre år før aldersgrensen og AFP-ordningen som gir mulighet til å gå av ved fylte 62 år). Utviklings- og administrasjonskostnader knyttet til innføring av en minstetid er anslått å kunne utgjøre om lag to til fem mill. kroner, avhengig av løsning og graden av maskinell saksbehandling. Det forutsettes at Statens pensjonskasse finansierer disse kostnadene innenfor gjeldende rammer.

5 Endringer i lov om pensjonsordning for sykepleiere

5.1 Bakgrunnen for lovforslagene

Ved lov 18. desember 2015 nr. 107 om endringer i lov om Statens pensjonskasse mv. (minstegrense for rett til medlemskap) ble det vedtatt endringer i blant annet lov om pensjonsordning for sykepleiere § 3 første ledd bokstav b. Minstegrensen for rett til medlemskap i pensjonsordningen ble redusert til 20 prosent av full stilling. Som følge av lovendringen fikk flere sykepleiere som arbeider i mindre deltidstillinger rett til medlemskap i pensjonsordningen og påfølgende opptjening av tjenestepensjonsrettigheter. Lovendringen trådte i kraft 1. april 2016.

Lovendringen får også betydning for personer som har tatt ut alderspensjon fra pensjonsordningen for sykepleiere, og som velger å arbeide noe ved siden av alderspensjonen. Etter gjeldende bestemmelser blir alderspensjonen avkortet når pensjonisten arbeider i et slikt omfang at minstegrensen for rett til medlemskap i ordningen er oppfylt. Så lenge vilkårene for medlemskap er oppfylt, vil medlemmet fortsette å tjene opp pensjonsrettigheter, opp til full opptjeningstid i pensjonsordningen. Når minstegrensen for rett til medlemskap er redusert ved lovendringen 18. desember 2015, vil også grensen for hvor mye den enkelte sykepleier kan arbeide ved siden av alderspensjon bli redusert.

Norsk sykepleierforbund har i brev 26. januar 2016 tatt opp nevnte problemstilling. De viser til sin høringsuttalelse datert 17. september 2014 som angikk lovendringen 18. desember 2015. Forbundet la i høringsuttalelsen til grunn at tariffavtaler som regulerer hvilken inntekt man kan ha uten avkortning i pensjonen, vil supplere lov om pensjonsordning for sykepleiere. I brevet tar sykepleierforbundet opp spørsmålet om en slik ordning bør ha lovhemmel. De legger til grunn at sykepleiere uansett må ha mulighet til å kunne arbeide på pensjonistvilkår, slik blant annet pensjonerte statsansatte og kommuneansatte har anledning til. Det kan skape utfordringer i kommunehelsetjenesten og sykehus dersom mange pensjonister må redusere sitt ekstraarbeid i det omfang lovendringen innebærer fra 1. april 2016.

5.2 Gjeldende rett i lov om Statens pensjonskasse og i KS-området

5.2.1 Statens pensjonskasse

I lov om Statens pensjonskasse § 5 første ledd er det fastslått at de som har alders- og uførepensjon også er medlemmer når arbeidstiden er lavere enn minstegrensen for rett til medlemskap. Det går videre fram av lovens § 5 femte ledd at det kan gis forskrift om at grupper av arbeidstakere skal være unntatt fra medlemskap i Statens pensjonskasse. Bestemmelser om dette er gitt i forskrift 19. desember 2003 nr. 1618 om unntak fra medlemskap i Statens Pensjonskasse for bestemte grupper av arbeidstakere. I forskriften § 1 nr. 6 er det gjort unntak for rett til medlemskap for arbeidstakere som gjør tjeneste på pensjonistvilkår. Ifølge Statens personalhåndbok for 2016 er pensjonistlønnen fra og med 1. januar 2016 fastsatt til 191 kr. per faktisk arbeidet time.

I Statens personalhåndbok 2016 omtales engasjement på pensjonistvilkår slik:

«10.12.2 Engasjement på pensjonistvilkår – pensjonistlønn

Pensjonistavlønning

Pensjonistlønnen er fra og med 1. januar 2016 kr 191,- pr. faktisk arbeidet time.

I timesatsen er det inkludert betaling for lørdag og søndag, men ikke for bevegelige helligdager og høytidsdager. Pensjonistene skal ha betaling for bevegelige helligdager og høytidsdager innenfor tilsettingsperioden, forutsatt at disse dagene ikke faller på lørdag eller søndag. Dette innebærer at pensjonistene skal ha betalt for det antall timer de normalt ville ha arbeidet på nyttårsdag, skjærtorsdag, langfredag, 2. påskedag, Kristi himmelfartsdag, 2. pinsedag og 1. og 2. juledag samt 1. og 17. mai, dersom nevnte dager ellers hadde vært arbeidsdag for pensjonistene.

Det er forutsetningen at pensjonister som er tatt inn i tjenesten igjen på pensjonistvilkår, vanligvis ikke skal pålegges overtidsarbeid.

Endringer i folketrygdloven, lov om Statens pensjonskasse og enkelte andre lover (økt minste pensjonsnivå til enslige alderspensjonister og andre endringer)

Pensjonister som lønnes etter reglene om pensjonistlønn får feriegodtgjøring etter ferie-lovens regler. Lønn under sykdom gis i inntil 3 måneder pr. kalenderår, med et beløp som tilsvarende pensjonistlønnen. I tillegg utbetales lønn i arbeidsgiverperioden, se HTA § 18 nr. 2. For virksomheter/etater hvor avlønning etter ovennevnte regler ikke lar seg gjennomføre, kan forslag om avlønning etter så vidt mulig tilsvarende regler tas opp særskilt med KMD.

I de tilfellene det er fastsatt særskilte satser for pensjonistavlønning, skal man benytte disse satsene, og ikke den alminnelige pensjonistlønnen. Slike særskilte satser vil blant annet kunne være for dem som oppnevnes i styrer, råd og utvalg, jf. pkt. 10.14.2, samt tilkalte medlemmer av bedømmelsesutvalg og lignende.»

5.2.2 KS-området

Lovendringen 18. desember 2015 var en oppfølging av en dom avsagt i Arbeidsretten 21. juni 2013. Som et resultat av dommen ble alle stillingsforhold i KS sitt tariffområde innrapportert til pensjonsleverandørene (KLP m.fl.) fra og med 21. juni 2013. Innrapporteringen av alle stillingsforhold medførte også et opphør av ordningen med å kunne arbeide inntil 168 timer i kvartalet uten at alderspensjonen ble redusert. Fra 1. oktober 2013 ble det innført en mulighet for alderspensjonister til å motta pensjonistavlønning uten at alderspensjonen reduseres. Per 1. mai 2014 er satsen for pensjonistavlønning 180 kroner per time.

I hovedtariffavtalen i KS-området gjeldende fra 1.5.2015 er ordningen i kommunal sektor omtalt i B-rundskriv nr. 5 2014: Tariffrevisjonen pr. 1.5.2014:

«12.5 Avlønning av pensjonister

Bestemmelsen ble innført 1. oktober 2013 og gjaldt alderspensjonister som mottar pensjon fra den kommunale tjenstepensjonsordningen (TPO). Bestemmelsen kom som en følge av arbeidsrettsdom 21.6.2013. Etter dommen skal alle meldes inn i ordningen uansett stillingsstørrelse. Dermed mistet alderspensjonister muligheten til å arbeide inntil 168 timer i kvartalet på ordinære vilkår, uten at pensjonen ble redusert.

Pr 1.5.2014 er bestemmelsen utvidet til også å omfatte AFP-pensjonister som får pensjonen beregnet etter pensjonsordningens ordinære regler (tjenstepensjonsberegnet AFP etter fylte 65 år), jf. vedlegg 4, § 5, tredje

ledd i HTA. I tillegg ble timesatsen økt fra kr 175 til kr 180.

Ved praktisering av bestemmelsen legges følgende til grunn:

- Det er ingen som har krav på å bli tilsatt på pensjonistlønn (og dermed uavkortet pensjon). Det er arbeidsgiver som bestemmer om de vil tilsette pensjonister etter denne bestemmelsen.
- Lønn er kr 180 pr time. Alle øvrige bestemmelser i Hovedtariffavtalen gjelder (sykdom, ferie, ubekvemstillegg osv.). De som ansettes på pensjonistvilkår meldes ikke inn i pensjonsordningen (hvilket innebærer at løpende alderspensjon ikke blir redusert).
- Hovedregelen vil være at dette er tilfeldige vikarer mm med timelønn.
- Det er ikke i strid mot bestemmelsen om noen får et fastere tilsetningsforhold, men slik at betalingen regnes ut etter timelønn på kr 180.
- Pensjonister som avlønnes etter denne bestemmelsen skal ikke fortrenge annen yngre arbeidskraft. Det må vurderes om det i forbindelse med tilsetting skal tilbys tarifflønn og dermed redusert pensjon.
- Ved ordinære tilsetninger i faste stillinger, midlertidige stillinger eller på tilkalling må kommunen velge hvem de vil ansette ut fra kvalifikasjonskriteriene. Dersom pensjonisten vurderes som best kvalifisert kan de tilsettes på pensjonistvilkår.

Arbeidstakere som får tjenstepensjon gjennom lovfestede ordninger (lærere, sykepleiere) følger fortsatt regelverket i disse ordningene.»

5.3 Departementets vurdering og forslag

Arbeids- og sosialdepartementet legger til grunn at spørsmål som gjelder det arbeidsrettslige forholdet mellom den enkelte sykepleier og arbeidsgiveren reguleres av blant annet arbeidskontrakten og relevant regelverk som arbeidsmiljøloven og eventuelle tariffavtaler. Dette gjelder både arbeidsoppgavene, omfang og lønnsbetingelser.

De gjeldende ordningene med pensjonistavlønning i KS-området og i Statens pensjonskasse

bærer preg av å være et alternativ til et ordinært arbeidsforhold. Satsen for timelønn er generell og gjelder uansett tidligere avlønning i vedkommendes stilling. Det framstår også at ordningene er ment for arbeid i et mindre omfang enn i en fulltidsstilling.

Opptjening av pensjonsrettigheter i pensjonsordningen for sykepleiere skjer etter hovedregelen gjennom medlemskap i ordningen, det vil si at arbeidstakeren er i yrkesaktiv stilling, og det innbetales premie. Vilårene for rett til medlemskap er derimot generelt utformet, slik at personer som tar ut alderspensjon også kan fylle vilårene. Pensjonsordningen har derfor bestemmelser om at alderspensjonen skal avkortet når pensjonisten igjen tjener opp pensjonsrettigheter i ordningen. Arbeider medlemmet under minstegrensen, eller i en privat stilling, avkortet ikke pensjonen, da det ikke tjenes opp pensjonsrettigheter.

I Statens pensjonskasse og KS-området er det innført en ordning som innebærer at når pensjonisten arbeider på såkalt pensjonistvilår, skal alderspensjonen ikke avkortet. Departementet ser behovet for at pensjonsordningen for sykepleiere får en tilsvarende ordning for pensjonistavlønning, etter en tilsvarende modell som de andre ordningene. Behovet har økt etter at minstegrensen for rett til medlemskap er redusert gjennom lovendringen 18. desember 2015. Likhets hensyn tilsier at pensjonsordningen for sykepleiere har samme ordning som allerede gjelder i Statens pensjonskasse og KS-området. En sykepleier med alderspensjon kan fortsatt velge å ta arbeid etter de ordinære regler, få rett til medlemskap og følge å avkortet sin alderspensjon.

Siden arbeid over minstegrensen for rett til medlemskap medfører avkortning av alderspensjonen etter lov om pensjonsordningen for sykepleiere, er det nødvendig å gjøre unntak fra medlemskap i loven for disse tilfellene. Departementet foreslår at det tas inn en bestemmelse i lov om pensjonsordning for sykepleiere § 3 første ledd ny bokstav c, om at tjeneste på pensjonistvilår ikke gir rett til medlemskap i pensjonsordningen. Alderspensjonen vil dermed ikke bli avkortet. Dette gjelder også alderspensjon etter lov om pensjonsordningen for sykepleiere § 7 tredje ledd, som gjelder for tjenestepensjonsberegnet avtalefestet pensjon etter 65 år.

Den nærmere utformingen av ordningen med pensjonistvilår er som nevnt hovedsakelig et

arbeidsrettslig anliggende. Departementet vil presisere at lovforslaget her i seg selv ikke regulerer det arbeidsrettslige forholdet om adgangen til å arbeide på pensjonistvilår, men sikrer at sykepleiere blir behandlet likt pensjonsmessig, ved at de ikke får avkortet sin alderspensjon fordi de unntas fra medlemskap.

Lovforslaget er utformet etter mønster av ordningen i Statens pensjonskasse. Det innebærer at lovbestemmelsen ikke angir nærmere hva som menes med pensjonistvilår. Departementet legger til grunn at begrepet må forstås på tilsvarende måte som de gjeldende ordningene i Statens pensjonskasse og kommunal sektor. Et sentralt element er timeavlønningen, som da må forutsettes å være sammenlignbar med de angitte ordningene.

Pensjonsordningen for sykepleiere er en tverrgående profesjonsordning. Det innebærer at medlemmene i pensjonsordningen arbeider hos ulike arbeidsgivere innen ulike tariffområder. Dette kan medføre et behov for nærmere presisering av hva som menes med pensjonistvilår. Dette gjelder blant annet spørsmålet om timeavlønning. Departementet foreslår derfor at det gis en forskriftshjemmel slik at det kan gis utfyllende bestemmelser.

Det vises til lovforslaget, lov om pensjonsordning for sykepleiere § 3 første ledd ny bokstav c.

5.4 Ikrafttredelse og overgangsregler

Lovendringen vedtatt 18. desember 2015 om redusert minstegrense for rett til medlemskap i pensjonsordningen for sykepleiere trer i kraft fra den tid Kongen bestemmer. Endringen trådte i kraft 1. april 2016. Etter ikrafttredelsen vil sykepleiere måtte forholde seg til den nye minstegrensen ved spørsmålet om hvilken grense som regulerer innmeldingsspørsmålet, og dermed også avkortningen av alderspensjonen.

Departementet foreslår at lovforslaget her om å innføre en ordning med unntak fra medlemskap når pensjonisten gjør tjeneste på pensjonistvilår trer i kraft fra 1. juli 2016. Departementet ser det som praktisk vanskelig at ordningen med pensjonistavlønning kan gis tilbakevirkende kraft til 1. april 2016, fordi det vil variere på hvilken måte den enkelte sykepleier har tilpasset seg den nye minstegrensen fra 1. april 2016, med hensyn til blant annet omfanget av arbeid og avlønning.

5.5 Økonomiske og administrative konsekvenser

Pensjonsordningen for sykepleiere er forsikrings-teknisk oppbygget og finansieres ved innskott fra sykepleierne og tilskott fra deres arbeidsgivere. Innskuddsgrunnlaget er hovedsakelig den faste lønn med avtalte tillegg. Ved beregning av pensjonsordningenes premier i fonderte ordninger legges det til grunn at medlemmenes rett til pensjon opptjenes lineært fra tidspunktet for medlemskap i pensjonsordningen og frem til en pensjons-

alder på 67 år eller annen særaldersgrense, jf. forsikringsvirksomhetsloven § 4-7 første ledd.

Lovforslaget i proposisjonen her regulerer forholdene etter at retten til alderspensjon er utløst og kommet til utbetaling. Departementet legger dermed til grunn at lovendringen ikke medfører økte utgifter for arbeidsgiverne, sykepleierne eller pensjonsordningen for sykepleiere. De administrative kostnadene anslås som begrenset, da Kommunal Landspensjonskasse allerede forholder seg til ordningen med pensjonistavlønning i KS-området.

6 Andre endringer i folketrygdloven

6.1 Dagpenger under etablering av egen næringsvirksomhet – folketrygdloven § 4-6

6.1.1 Bakgrunn og gjeldende rett

Det siste året har arbeidsmarkedet gradvis blitt svekket og ledigheten har økt. Ledighetsøkningen skyldes både behovet for omstillinger i norsk økonomi og svake konjunkturer. Mange arbeidsledige er blitt ledige i den oljerelatert delen av økonomien, og kan ha behov for omstilling.

Dagpenger under arbeidsløshet har som formål å midlertidig sikre inntekt som følge av tap av arbeid, og samtidig oppfordre til å komme raskt tilbake i arbeid. Det er derfor et generelt vilkår for rett til dagpenger under arbeidsløshet, om å være reell arbeidssøker, dvs. aktivt arbeidssøkende, villig og i stand til å ta ethvert arbeid hvor som helst i landet, jf. folketrygdloven § 4-5.

Hjemmel for å gi forskrifter om å beholde dagpenger under etablering av egen virksomhet ble tatt inn i dagjeldende lov, i 1993, jf. Ot.prp. nr. 62 (1992–93) Om lov om endringer i lov 17. juni 1966 nr. 12 om folketrygd (dagpenger under arbeidsløse). I forkant av dette var det utviklet en praksis for å gi adgang til å motta dagpenger i en utviklingsperiode på seks måneder. I proposisjonen ble det foreslått å utvide ordningen slik at det også kunne gis dagpenger i inntil tre måneder i en oppstartfase. Dette er fulgt opp i senere forskrifter.

Etter folketrygdloven § 4-6 tredje ledd, kan det gis dagpenger under etablering av egen virksomhet, i inntil ni måneder. Nærmere regler og vilkår er regulert i dagpengeforskriften § 5-1, der det fremgår at dagpenger under etablering kan gis i forbindelse med en utviklingsfase på inntil seks måneder og i en oppstartfase i ytterligere maksimalt tre måneder. Det må søkes i forkant av hver periode. Det er et vilkår at det foreligger en næringsfaglig vurdering av grunnlaget for etableringen og at det dreier seg om en nyetablering som antas å føre til at søker blir selvforsørget. Som grunnlag for vurderingen av mulighetene for selvforsørging, må det foreligge

en næringsfaglig vurdering. Ut over dette skal det ikke gjøres noen vurdering av selve virksomheten eller av om mulighetene for selvforsørging kunne antas å være bedre dersom søker i stedet søkte annet arbeid. Etter ordlyden i § 4-6 tredje ledd, «...som mottar dagpenger...», kreves det at søknad om dagpenger er innvilget, men det er ikke krav om å ha mottatt dagpenger i en minstetid før dagpenger under etablering kan innvilges.

Det kan ikke innvilges dagpenger under etablering dersom det de siste seks månedene forut for søknaden foreligger forhold som ville gitt forlenget ventetid eller tidsbegrenset bortfall etter reglene i folketrygdloven §§ 4-10 og 4-20. Under etableringen er dagpengemottakeren derimot ikke omfattet av bortfallsreglene i § 4-20, ettersom det ikke er naturlig å kreve at etablereren skal ta imot jobbtillbud eller på annen måte aktivt søke annet arbeid i etableringsfasen. Adgangen til å motta dagpenger under etablering innebærer altså et unntak fra vilkåret om å være reell arbeidssøker i en begrenset periode.

6.1.2 Departementets vurdering og forslag

Adgangen til å motta dagpenger under etablering innebærer som nevnt under pkt. 6.1.1, et unntak fra vilkåret for rett til dagpenger, om å være reell arbeidssøker, jf. folketrygdloven § 4-5. Under henvisning til risikoen for uthuling av et sentralt vilkår i dagpengeordningen, bør utvidelser av unntak ikke gå for langt.

I Ot.prp. nr. 62 (1992–93) Om lov om endringer i lov 17. juni 1966 nr. 12 om folketrygd (dagpenger under arbeidsløse), ble adgangen til å motta dagpenger under etablering utvidet til å ikke bare gjelde en utviklingsfase på seks måneder, men også en oppstartsfase på inntil tre måneder. Mens man la til grunn at aktiviteten i utviklingsfasen kunne være forenlig med kravet om å være «reell arbeidssøker», innebar det å motta dagpenger i en oppstartsfase et unntak fra dette kravet. Et slikt unntak måtte derfor lovfestes. Det ble drøftet om dagpengene til de som etablerer egen virksomhet, burde graderes

(avkortet) mot eventuell inntekt av virksomheten:

«Den løsning som vil være mest ideell ut fra intensjonene, er at etter etableringstidspunktet for virksomheten kan stønad tilstås i en viss tid, men slik at stønaden avkortes i forhold til det økonomiske resultat virksomheten gir. Denne løsningen vil gi vedkommende incentiv til å prøve seg, og likevel ha et økonomisk sikkerhetsnett å falle tilbake på dersom virksomheten etter en tid skulle gi resultater. En slik løsning vil i prinsippet ikke gi overkompensasjon. Å gjennomføre en slik ordning i praksis, vil imidlertid være problematisk. For personlig næringsdrivende vil det være svært vanskelig å få tilstrekkelige og sikre inntekstopplysninger om vedkommendes personlige inntekt av virksomheten i den første tida etter etableringen. Kontrollmessig vil også en slik løsning by på store problemer. Ved små virksomheter vil det stort sett bare være vedkommende selv som kjenner forholdene.»

Man landet i stedet på den langt mer praktiske ordningen med å gi adgang til dagpenger i en begrenset tid etter etableringen, uten avkortning. En oppstartsperiode på tre måneder ble da ansett som rimelig tid. Ordningen med dagpenger under etablering innebærer dermed også et unntak fra reglene om at dagpengene avkortes (graderes) mot samtidig arbeid. Ved å utvide adgangen til å motta dagpenger i oppstartsfasen, vil perioden med unntak fra at dagpengene avkortes mot personlig inntekt fra næringsvirksomheten, kunne utvides tilsvarende. Dette taler for å opprettholde en ordning med todeling av perioden med dagpenger under etablering, med en utviklingsfase og en oppstartfase, der varigheten på oppstartsfasen bør være begrenset. Nærmere bestemmelser om dette fastsettes, som nå, i forskrift.

I dag er det relativt få som mottar dagpenger under etablering – gjennomsnittlig antall i 2015 var i underkant av 200 personer. En utvidelse av perioden med tre måneder antas å kunne føre til at noen flere enn i dag vil få innvilget dagpengene under etablering, men økningen ventes ikke å bli veldig stor. Det er ikke noen forutsetning for å kunne beholde dagpengene under etablering, at stønadsmottakeren er innvilget etablerertilskudd e.l. Finansieringen av selve etableringen vil derfor ofte måtte gjøres ved hjelp av oppsparte midler eller privat låneopptak. Selv om ordningen med dagpenger under etablering gir en ytelse til livs-

opphold i starten av en egenetablering, kan mangel på etablererstøtte eller andre utfordringer med finansiering av etableringen, gjøre det vanskelig å benytte ordningen.

En stor andel av de som nå blir ledige, særlig fra oljerelaterte virksomheter, har utdanning og erfaring som tilsier at muligheten for å lykkes med egenetablering kan være bedre for disse enn for lavere kvalifiserte ledige. Samtidig har Arbeids- og velferdsdirektoratet understreket at en etableringsfase på ni måneder er noe kort.

En lengre periode med dagpenger vil sikre inntekt til etablereren i en fase der det er stor usikkerhet knyttet til inntekt fra virksomheten. En utvidelse kan derfor bidra til at flere tar sjansen på å etablere egen virksomhet.

På bakgrunn av dette foreslås det å utvide perioden med adgang til å motta dagpenger under etablering, til tolv måneder.

Etter folketrygdloven § 15-6 stilles det krav om yrkesrettet aktivitet for at enslig mor eller far får rett til overgangsstønad. Aktivitetskravet kan blant annet oppfylles ved å etablere egen virksomhet etter reglene i folketrygdloven § 4-6. En utvidelse av perioden med adgang til dagpenger under etablering innebærer dermed at også den perioden en enslig mor eller far kan etablere egen virksomhet etter folketrygdloven § 15-6 vil utvides tilsvarende. Endringen berører imidlertid svært få; i 2015 var det bare gjort seks vedtak om egenetablering som yrkesrettet aktivitet etter denne bestemmelsen.

Det vises til lovforslaget, lov om folketrygd § 4-6 tredje ledd første punktum.

6.1.3 Ikrafttredelse. Økonomiske og administrative konsekvenser

Det tas sikte på at endringene trer i kraft 1. juli 2016, og vil gjelde for alle tilfeller.

Forslaget om utvidet periode med dagpenger under etablering vil da gi et økt bevilgningsbehov under kap. 2541 Dagpenger, post 70 Dagpenger på anslagsvis 10 mill. kroner i 2016 og anslagsvis 20 mill. kroner i 2017 (helårseffekt). Det vises til omtalen i Prop. 64 S (2015–2016) Endringer i statsbudsjettet 2016 for Arbeids- og sosialdepartementet (tilleggsbevilgning som følge av endringer i dagpengeregelverket).

Endringen antas ikke å ha konsekvenser for bevilgningen under kap. 2620 Stønader til enslig mor eller far.

Endringene vil ikke ha nevneverdige administrative konsekvenser.

6.2 Reduksjon av barnetillegg til uføretrygd på grunn av den andre forelderens inntekt – folketrygdloven § 12-16

Det gis behovsprøvd barnetillegg til uføretrygd fra folketrygden. Når en uføretrygdet har rett til barnetillegg for barn som bor sammen med begge foreldrene (fellesbarn), skal begge inntekter regnes med. Som inntekt regnes personinntekt etter skatte-loven § 12-2 og tilsvarende inntekter og ytelser fra utlandet. For den av foreldrene som ikke mottar barnetillegg, skal inntekten, med unntak av pensjonsytelser, uføretrygd og overgangsstønad, reduseres med grunnbeløpet før behovsprøvingen. Det følger av folketrygdloven § 12-16 tredje ledd.

Det er et vilkår for rett til overgangsstønad etter folketrygdloven kapittel 15 at medlemmet er enslig mor eller far og har aleneomsorg for barn. Et medlem som lever sammen med en person han eller hun har barn med, regnes ikke som enslig mor eller far. Når det gis barnetillegg til uføretrygd for barn som bor sammen med begge foreldrene, kan den andre forelderens ikke ha rett til overgangsstønad. Arbeids- og velferdsdirektoratet har tatt data-uttrekk som viser at det ikke er noen tilfeller der det gis barnetillegg for fellesbarn og samtidig overgangsstønad.

Siden den andre forelderens ikke kan motta overgangsstønad når det gis barnetillegg til uføretrygd for fellesbarn, foreslår departementet at «overgangsstønad» tas ut av bestemmelsen.

Det vises til lovforslaget, lov om folketrygd § 12-16 tredje ledd.

Endringen antas ikke å ha økonomiske eller administrative konsekvenser. Det foreslås at endringen trer i kraft straks.

6.3 Klargjøring av Arbeids- og velferdsetatens hjemmel til å kreve inn trygdeavgift – folketrygdloven § 24-4 a

6.3.1 Bakgrunn og gjeldende rett

Opgaven med å fastsette og innkreve avgifter til folketrygden er delt mellom Arbeids- og velferdsetaten og Skatteetaten, hvor Skatteetaten har hovedansvaret, jf. folketrygdloven § 24-1 første punktum. Det kan gis forskrift om at Arbeids- og velferdsetaten kan fastsette avgift i nærmere angitte tilfeller, jf. folketrygdloven § 24-1 andre og tredje punktum, og forskrift er gitt 29. april 2013 nr. 422. Verken folketrygdloven selv eller forskriften har bestemmelser om innkreving av fastsatt trygdeavgift.

Folketrygdloven videreførte den tidligere ordning som fulgte av folketrygdloven av 1966 om at trygdens organer kunne kreve inn avgift etter de samme regler som gjaldt for skatt. Dette kom til uttrykk i loven § 24-4 sjette ledd. Også forut for folketrygdloven i 1966 var ordningen at trygdens organer kunne kreve inn avgift etter de samme regler som gjaldt for skatt. Bestemmelsen i folketrygdloven § 24-4 sjette ledd lød:

«Bestemmelsene i skattebetalingsloven skal gjelde for betaling og innkreving av avgifter til folketrygden såfremt ikke noe annet er bestemt. Lovgivningens øvrige bestemmelser om innkreving av skatt, herunder bestemmelsene om tvangsfullbyrdelse, foreldelse og preklusjon, gjelder på tilsvarende måte»

Da skattebetalingsloven ble vedtatt i 2005, ble samtidig bestemmelsen i folketrygdloven § 24-4 sjette ledd opphevet. I forarbeidene ble endringen omtalt slik at alle avgifter til trygden skulle kunne innkreves etter skattebetalingslovens regler, og det ble ansett overflødig å ha en egen bestemmelse i folketrygdloven. Det vises til Ot.prp. nr. 83 (2004–2005) og merknaden til endringen i folketrygdloven § 24-4:

«Sjette ledd er videreført ved at ny skattebetalingslov vil gjelde direkte for avgiftene til folketrygden.»

Konsekvensen av lovendringen er at det som nevnt ikke kan leses direkte ut av folketrygdloven selv hvordan avgiftene som fastsettes av Arbeids- og velferdsetaten, skal kunne kreves inn, men at det i dag følger av en nærmere tolkning.

Av henvendelse fra Sivilombudsmannen til Arbeids- og sosialdepartementet framgår at det er behov for å gjøre det klarere i loven hvilken hjemmel Arbeids- og velferdsetaten har til å kreve inn avgifter etaten har fastsatt.

6.3.2 Departementets vurdering og forslag

Som det framgår av punkt 6.3.1, følger Arbeids- og velferdsetatens kompetanse til å innkreve avgifter etaten selv har fastsatt, i dag av en tolkning av folketrygdloven og skattebetalingsloven. Ved den omtalte endringen av folketrygdloven § 24-4 sjette ledd var det ikke noe som tydet på at det var meningen å gjøre endringer i gjeldende rett.

Departementet foreslår etter dette at det tas inn en ny bestemmelse i folketrygdloven § 24-4 a hvor det går klart fram at Arbeids- og velferds-

etaten skal kunne innkreve avgift som etaten selv har fastsatt.

Det vises til lovforslaget, lov om folketrygd ny § 24-4 a.

6.3.3 Ikrafttredelse. Økonomiske og administrative konsekvenser

Da tilføysen i loven om at Arbeids- og velferds-etaten skal kunne innkreve avgift som etaten selv har fastsatt, kun er en klargjøring av gjeldende rettstilstand, foreslås det at endringen trer i kraft straks. Endringen antas ikke å ha nevneverdige økonomiske eller administrative konsekvenser.

6.4 Tilleggspensjon til gjenlevende ektefelle – folketrygdloven § 3-23

Før pensjonsreformen 2011 ble de tre pensjonsytelsene fra folketrygden – alderspensjon, uførepensjon og pensjon til gjenlevende ektefelle – i hovedsak beregnet på samme måte. Disse pensjonene kunne ikke mottas samtidig. Uførepensjon ble avløst av alderspensjon fra 67 år. Personer som oppfylte både vilkårene for rett til pensjon til gjenlevende ektefelle og enten alderspensjon eller uførepensjon, fikk henholdsvis alderspensjon eller uførepensjon, men etter særlige bestemmelser. En av disse bestemmelsene innebar at den gjenlevende uføre- eller alderspensjonisten fikk det høyeste av egenopptjent tilleggspensjon eller 55 prosent av summen av egenopptjent og avdødes tilleggspensjon. Dette var regulert i daværende folketrygdloven § 3-23.

Fra 1. januar 2011 ble det innført fleksibelt uttak av alderspensjon mellom 62 og 75 år, herunder alderspensjon til gjenlevende ektefelle. Delvis uføre kunne kombinere gradert uførepensjon og gradert alderspensjon. Dette reiste spørsmålet om både uførepensjonen og alderspensjonen skulle beregnes etter de særlige bestemmelsene. Uførepensjonen ble gradert etter uføregraden, mens den delen av pensjonen som ble gitt på grunnlag av avdødes rettigheter ble redusert ut fra pensjonistens forventede arbeidsinntekt. Ved beregning av uførepensjon til gjenlevende ektefelle gis det dermed full uttelling i uførepensjonen, da det ikke tas hensyn til at uførepensjonen kan være gradert. Det ble derfor bestemt at en person med gradert uførepensjon og gradert alderspensjon får medregnet rettigheter etter en avdød ektefelle i uførepensjonen. Når uførepensjonen opphører ved fylte 67 år, vil rettighetene bli medregnet i alderspensjon, jf. Prop. 82 L (2009–2010).

Fra 1. januar 2015 ble uførepensjon erstattet av uføretrygd. Uføretrygden blir ikke lenger beregnet som en pensjon med blant annet tilleggspensjon. Det blir i stedet gitt et tillegg til uføretrygden for gjenlevende ektefelle etter bestemmelsene i folketrygdloven § 12-18. Dette tillegget blir justert for uføregraden.

Alderspensjon til gjenlevende ektefelle inngår i beregningen av basispensjonen, jf. folketrygdloven § 19-5. Ved gradert uttak av alderspensjon blir hele alderspensjonen gradert, inkludert den delen som er beregnet på grunnlag av avdødes opptjening. Dette framgår av folketrygdloven § 19-10. Personer født 1954–1962 får alderspensjon dels etter folketrygdloven kapittel 19 og dels etter folketrygdloven kapittel 20 (ny alderspensjon). Gjenlevendetillegget til disse alderspensjonistene beregnes med utgangspunkt i et beløp som utgjør differansen mellom alderspensjon etter kapittel 19 medregnet rettighetene som gjenlevende ektefelle, og alderspensjon etter kapittel 19 uten disse rettighetene. Størrelsen på gjenlevendetillegget etter kapittel 20 vil dermed avhenge av uttaksgraden på alderspensjonen.

Som det framgår over, blir gjenlevenderettighetene gradert forholdsmessig både i uføretrygden og i alderspensjon etter kapitlene 19 og 20. Gjenlevende personer som kombinerer gradert uføretrygd og gradert alderspensjon vil dermed ikke lenger få full uttelling for gjenlevenderettighetene i uføretrygden. Det er dermed ikke lenger behov for bestemmelsen i folketrygdloven § 3-23 tredje ledd. For å sikre at denne gruppen får korrekt uttelling for gjenlevenderettighetene, foreslås det at det gis gjenlevenderettigheter i både den gradert uføretrygden og i den graderte alderspensjonen, og at folketrygdloven § 3-23 tredje ledd oppheves.

Departementet viser til lovforslaget, opphevingen av folketrygdloven § 3-23 tredje ledd.

Endringen antas ikke å ha nevneverdige økonomiske eller administrative konsekvenser. Det foreslås at endringen trer i kraft straks og gis virkning fra 1. januar 2015. Pensjoner som allerede har vært iverksatt etter denne datoen, vil bli omregnet.

6.5 Vilkår for rett til ytelser til gjenlevende ektefelle – folketrygdloven § 17-3

Folketrygdloven § 17-3 har bestemmelser om forutgående medlemskap for rett til ytelser til gjenlevende ektefelle. Blant annet følger det av § 17-3 første ledd bokstav b at det er et vilkår for rett til

pensjon eller overgangsstønad at den avdøde i de siste tre årene fram til dødsfallet mottok pensjon etter denne loven. Før uførereformen gjaldt bestemmelsen også når avdøde mottok uførepensjon. Slik bestemmelsen er uformet gjelder den ikke når avdøde hadde uføretrygd. Departementet foreslår at vilkår for rett til gjenlevendepensjon eller overgangsstønad i § 17-3 første ledd bokstav b også skal omfatte tilfeller der avdøde de siste tre årene mottok uføretrygd fra folketrygden. Dette vil være en videreføring av reglene slik de gjaldt før 1. januar 2015.

Det vises til lovforslaget, lov om folketrygd § 17-3 første ledd.

Endringen antas ikke å ha økonomiske eller administrative konsekvenser. Det foreslås at endringen trer i kraft straks og gis virkning fra 1. januar 2015.

6.6 Oppretting av henvisning – folketrygdloven § 3-5

Folketrygdloven § 3-5 har bestemmelser om trygdetid ved beregning av ytelser etter kapitlene 16, 17, 18 og 19. I § 3-5 åttende ledd første punktum er det henvist til trygdetid etter andre ledd. Bestemmelsen ble endret med virkning fra 1. januar 2015 slik at tidligere første og andre ledd ble slått sammen til nytt første ledd. Departementet foreslår at henvisningen til andre ledd endres til første ledd. I § 3-5 åttende ledd andre punktum er det henvist til tredje ledd. Departementet foreslår at dette endres slik at det i stedet henvises til andre ledd.

Det vises til lovforslaget, lov om folketrygd § 3-5 åttende ledd.

Endringen antas ikke å ha økonomiske eller administrative konsekvenser. Det foreslås at endringen trer i kraft straks.

6.7 Alderspensjon under opphold i institusjon – folketrygdloven § 20-22

I folketrygdloven § 20-22 er det gitt bestemmelser om hvilket beløp alderspensjon etter kapittel 20 skal utbetales med under opphold i institusjon

med fri kost og losji under statlig ansvar. I § 20-22 andre ledd andre punktum er det gitt en garanti-bestemmelse om at pensjonen i slike tilfeller minst skal utgjøre 22,5 prosent av minste pensjonsnivå med høy sats. Det er vist til folketrygdloven § 20-9, der satsene for garantipensjon er nedfelt. Minste pensjonsnivå gjelder alderspensjon etter kapittel 19 og er nedfelt i folketrygdloven § 19-8. Det skulle i § 20-22 ha vært referert til garantipensjon med høy sats, og departementet foreslår derfor at ordet «minste pensjonsnivå» endres til «garantipensjon». For øvrig viser departementet til at minste pensjonsnivå med høy sats og garantipensjon med høy sats gir samme beløp, og at det dermed i dag ikke har betydning for størrelsen på den reduserte ytelsen. Reglene er implementert i Arbeids- og velferdsetatens IKT-systemer slik at garantien etter § 20-22 andre ledd tredje punktum skal utgjøre 22,5 prosent av garantipensjon med høy sats.

Det vises til lovforslaget, lov om folketrygd § 20-22 andre ledd.

Endringen antas ikke å ha økonomiske eller administrative konsekvenser. Det foreslås at endringen trer i kraft straks.

6.8 Oppretting av begrep – folketrygdloven §§ 21-4 a, 21-4 c, 21-4 d og 22-17

Folketrygdloven §§ 21-4 a, 21-4 c og 21-4 d har bestemmelser om innhenting og utveksling av opplysninger i forbindelse med Arbeids- og velferdsetatens kontrollvirksomhet. Loven § 22-17 gjelder renter ved etterbetaling av ytelser. Departementet viser til at det i disse bestemmelsene er brukt begrepet «stønadstaker», mens det gjennomgående ellers i loven er brukt «stønadmottaker».

Departementet foreslår at begrepet stønadstaker endres til stønadmottaker i de aktuelle bestemmelsene, slik at begrepsbruken blir konsistent.

Det vises til lovforslaget, lov om folketrygd §§ 21-4 a, 21-4 c, 21-4 d og 22-17.

Endringen har ikke økonomiske eller administrative konsekvenser. Det foreslås at endringen trer i kraft straks.

7 Endringer i lov om samordning av pensjons- og trygdeytelser

Samordningsloven § 23 har bestemmelser om samordning av tjenstepensjon med tilleggspensjon fra folketrygden, og loven § 24 har supplerende bestemmelser om samordning av tjenstepensjon og personskadetrygd med pensjon fra folketrygden fra 1. januar 2011. I forskrift 22. desember 2009 nr. 1810 om alderspensjon i folketrygden er det blant annet gitt bestemmelser om minste samlede pensjonsnivå for ektepar, jf. forskriften kapittel 5. Det følger av forskriften §§ 5-4 og 5-8 at det skal utbetales et tillegg til alderspensjon fra folketrygden når pensjonistparets samlede pensjon utgjør et lavere beløp enn de samlet er garantert, jf. forskriften §§ 5-5 og 5-9. Disse tilleggene til alderspensjonen er samordningspliktige, det vil si at det skal gjøres fradrag for tilleggene i tjenstepensjonen. Dette følger av samordningsloven §§ 23 og 24. Det er gjort endringer i forskriften om alderspensjon i folketrygden, og ved lov 18. desember 2015 nr. 103, jf. Prop. 11 L (2015–2016),

ble henvisningene i samordningsloven § 23 nr. 1 andre ledd første punktum og § 24 nr. 1 første ledd tredje punktum rettet opp. Ved en inkurie ble det ikke gjort en tilsvarende endring i samordningsloven § 24 nr. 1 første ledd fjerde punktum. I denne bestemmelsen henvises det fortsatt til forskrift om alderspensjon i folketrygden §§ 5-4 tredje ledd og § 5-8 fjerde ledd.

Departementet foreslår at også henvisningene i samordningsloven § 24 nr. 1 første ledd fjerde punktum endres i samsvar med endringene i forskrift om alderspensjon, slik at henvisningene rettes til §§ 5-4 andre ledd og 5-8 andre ledd.

Det vises til lovforslaget, lov om samordning av pensjons- og trygdeytelser § 24 nr. 1 første ledd.

Endringen antas ikke å ha økonomiske eller administrative konsekvenser. Det foreslås at endringen trer i kraft straks.

8 Endringer i lov om ligningsforvaltning

8.1 Bakgrunn og gjeldende rett

I forbindelse med at uførepensjon fra folketrygden ble lagt om til uføretrygd fra 1. januar 2015 ble det også iverksatt ny uførepensjonsordning i offentlig tjenstepensjon. Det ble i blant annet lov om Statens pensjonskasse også gitt nye regler om reduksjon av uførepensjon på grunn av arbeidsinntekt og om etteroppgjør. Utfyllende regler om dette er gitt i forskrift 26. november 2014 nr. 1467 om reduksjon av uførepensjon fra lovfestet offentlig tjenstepensjonsordning på grunn av inntekt og om etteroppgjør. Reglene om uførepensjon fra offentlig tjenstepensjon, herunder inntektsprøvingsreglene, ble i forbindelse med uførereformen i større grad enn tidligere harmonisert med folketrygdens regler.

Når uførepensjon fra tjenstepensjonsordningen innvilges, fastsettes det en inntektsgrense som tilsvarer den inntekten den uføre er forutsatt å kunne skaffe seg etter uførheten. Dersom den uføre også har uføretrygd fra folketrygden, tillegges inntektsgrensen et beløp svarende til 40 prosent av folketrygdens grunnbeløp per kalenderår. Dette gjelder ikke for den som ikke har uføretrygd ved siden av uførepensjonen, det vil si når uføregraden er under 50 prosent, eller når det ytes arbeidsavklaringspenger fra folketrygden. Dersom framtidig arbeidsinntekt (pensjongsivende inntekt) overstiger inntektsgrensen, skal uførepensjonen reduseres. Reduksjonen skal svare til den overskytende inntekten multiplisert med vedkommendes uførepensjon ved 100 prosent uførhet og dividert med pensjongsgrunnlaget (sluttlønnen). Det utbetales ikke pensjon når arbeidsinntekten overstiger 80 prosent av samlet inntekt før uførhet.

Når ligningen for det enkelte kalenderår foreligger høsten året etter, skal det foretas et etteroppgjør. Dersom det er utbetalt for lite, skal differansen etterbetales som et engangsbetrag. For mye utbetalt pensjon kan inndrives uten hensyn til skyld og avregnes ved å trekke i framtidige utbetalinger av uførepensjon og alderspensjon fra tjenstepensjonsordningen. Etterbetaling av for lite utbetalt uførepensjon kan unnlates hvis beløpet er

mindre enn 25 prosent av ett rettsgebyr, mens tilbakekreving av for mye utbetalt uførepensjon kan unnlates hvis beløpet er mindre enn ett rettsgebyr (1 025 kroner per 1.1.2016).

Etteroppgjøret skal skje på årsbasis. Tjenstepensjonsleverandørene vil da ha behov for opplysninger om inntekten for å kunne kontrollere om uførepensjonen er riktig beregnet. Derfor er det i ligningsloven § 3-13 nr. 8 gjort unntak for taushetsplikten når det gjelder opplysninger om *brutto arbeidsinntekt*. Pensjonsinnretning som har offentlig tjenstepensjon gis elektronisk tilgang til opplysninger om brutto arbeidsinntekt for personer som mottar uførepensjon fra innretningen. Bestemmelsen ble tatt inn i ligningsloven i forbindelse med uførereformen, det vil si med virkning fra 1. januar 2015, jf. Prop. 66 L (2013–2014). I forbindelse med denne lovendringen uttalte tjenstepensjonsleverandørene at en hjemmel for innhenting av ligningsopplysninger er avgjørende for en effektiv forvaltning av de nye uførereglene. Det er viktig at det legges til rette for god og effektiv informasjonsflyt fra skattemyndighetene og NAV til tjenstepensjonsordningene, og at man får på plass en prosess for innhenting av inntektsopplysninger som er mest mulig maskinell. Bestemmelsen er senere utvidet til å omfatte pensjonsinnretninger som har tjenstepensjon etter foretakspensjonsloven, innskuddspensjonsloven eller tjenstepensjonsloven, jf. Prop. 42 L (2014–2015).

Statens pensjonskasse og Kommunal Landspensjonskasse har gitt uttrykk for at de er avhengige av opplysninger om pensjongsivende inntekt for å kunne gjennomføre etteroppgjør på en hensiktsmessig og effektiv måte. Dette gjelder også de øvrige offentlige tjenstepensjonsleverandørene. Leverandørene har også vist til at de ved etteroppgjøret har behov for å kunne skille ut eventuelle arbeidsavklaringspenger som den uføre måtte ha, og som ikke omfattes av gjeldende inntektsbegrep i ligningsloven § 3-12 nr. 8. Det er på denne bakgrunn reist spørsmål om unntaket fra taushetsplikten fullt ut er dekkende for de inntektsopplysningene som tjenstepensjonsleverandørene er avhengig av, idet hjemmelen etter sin ordlyd omfatter «brutto arbeidsinntekt».

8.2 Departementets vurdering og forslag

Departementet ser behovet for at tjenstepensjonsleverandørene får nødvendige opplysninger for å kunne håndtere et så omfattende arbeid som etteroppgjørene vil representere hver høst. Departementet er enig med tjenstepensjonsleverandørene i nødvendigheten av en effektiv forvaltning av de nye utførelsene, og at det derfor må legges til rette for god og effektiv informasjonsflyt fra skattemyndighetene.

Uførepensjonen fra offentlig tjenstepensjonsordning skal reduseres dersom pensjonisten har inntekt over en grense. Det går fram av blant annet lov om Statens pensjonskasse § 29 tredje ledd at det er pensjonsgivende inntekt etter folketrygdloven § 3-15 som skal legges til grunn. Ligningsloven § 3-13 nr. 8 bruker i dag uttrykket «brutto arbeidsinntekt», men det anses ikke dekkende for de opplysningene tjenstepensjonsleverandørene trenger.

Departementet foreslår derfor at unntaket fra taushetsplikten endres til opplysninger om «pensjonsgivende inntekt», slik at tjenstepensjonsleverandørene får dekkende hjemmel til å få de opplysningene de trenger fra Skatteetaten for å gjennomføre etteroppgjør i samsvar med bestemmelsene i lov om Statens pensjonskasse § 30 tredje ledd, jf. § 29 tredje ledd. Forslaget er utarbeidet i samråd med Finansdepartementet, som ligningsloven hører under.

Det vises til lovforslaget, lov om ligningsforvaltning § 3-13 nr. 8.

8.3 Ikrafttredelse. Økonomiske og administrative konsekvenser

---

Endringen antas ikke å ha økonomiske eller administrative konsekvenser. Det foreslås at endringen trer i kraft straks.

9 Endringer i lov om supplerende stønad til personar med kort botid i Noreg

9.1 Bakgrunn og gjeldende rett

Lov 29. april 2005 nr. 21 om supplerende stønad til personar med kort botid i Noreg trådte i kraft 1. januar 2006.

Formålet med ordningen er å garantere en minsteinntekt for personer som ikke har tilstrekkelig pensjon, fordi de har mindre enn 40 års botid, og heller ikke har andre økonomiske midler til å forsørge seg med. Stønad er ment å erstatte behovet for varig økonomisk stønad til livsopphold for denne gruppen. For å ha krav på supplerende stønad må man ha fylt 67 år og være bosatt i Norge. Ordningen sikrer denne gruppen eldre en samlet inntekt på linje med minste pensjonsnivå i folketrygden, uten hensyn til botid i Norge og opptjening her. Ved utgangen av 2006 var det i alt 2 401 mottakere av supplerende stønad. Antallet hadde økt til 3 302 per 31. desember 2015.

9.2 Departementets vurdering og forslag

9.2.1 Opprettinger i § 3

§ 3 første ledd andre punktum

For å ha rett til supplerende stønad, er det ifølge lov om supplerende stønad § 3 første ledd et vilkår at søkeren er bosatt i Norge. I samme bestemmelse framgår det hvem som regnes som bosatt. Før 1. januar 2016 var ordlyden slik: «Ein person vert rekna som busett dersom han eller ho er registrert i folkeregisteret og har opphaldsløyve som gir grunnlag for busetjing i riket.»

I utlendingsloven 15. mai 2008 nr. 35 som trådte i kraft 1. januar 2010, ble begrepet bosettingstillatelse, som ble benyttet i loven fra 1988, erstattet med begrepet permanent oppholdstillatelse. Det vises til utlendingsloven § 62.

I Meld. St. 9 (2014–2015) Gjennomgang av ordninga med supplerende stønad til personar over 67 år med kort botid i Noreg, ble det derfor

foreslått å endre ordlyden i loven om supplerende stønad, slik at den samsvarer med utlendingsloven. Stortinget sluttet seg til dette.

I Prop. 11 L (2015–2016) ble imidlertid ordlyden i § 3 første ledd andre punktum foreslått endret til:

«Ein person vert rekna som busett dersom han eller ho er registrert i folkeregisteret og har permanent opphaldsløyve».

Dette ble vedtatt ved endringslov 18. desember 2015 nr. 103 med virkning fra 1. januar 2016. Endringen innebærer at det stilles krav om at personer må ha om lag tre års botid i Norge for å få rett til supplerende stønad, da dette er kravet som stilles for å få permanent oppholdstillatelse etter utlendingsloven. Dette var ikke intensjonen.

For at bestemmelsen etter begrepsendringene i utlendingsloven skal omfatte den samme personkretsen som tidligere, må flere persongrupper positivt nevnes i bestemmelsen.

Både norske statsborgere, personer som etter utlendingsloven har fått permanent oppholdstillatelse og personer som har fått midlertidig oppholdstillatelse med grunnlag for permanent oppholdstillatelse, skal fremdeles ha rett til supplerende stønad.

Grunnlagene for permanent oppholdstillatelse i utlendingsloven er:

- De fleste typer familieinnvandringstillatelser etter kap. 6
- Oppholdstillatelse for faglærte etter § 23, jf. utlendingsforskriften § 6-1
- Asyl etter § 28
- Subsidiær beskyttelse etter forslag til ny § 28a. I Prop. 90 L (2015–2016) foreslås det å innføre adgang til å begrense rett til permanent oppholdstillatelse.
- Opphold av sterke menneskelige hensyn eller særlig tilknytning til riket etter § 38. Det er adgang til å begrense rett til permanent oppholdstillatelse etter § 38 femte ledd bokstav a.

Det foreslås derfor at bestemmelsen gis følgende ordlyd:

«Ein person vert rekna som busett dersom han eller ho er registrert i folkeregisteret og har *norsk statsborgarskap, eller med heimel i utlendingslova har fått permanent opphaldsløyve eller mellombels opphaldsløyve som gir grunnlag for permanent opphaldsløyve.*»

Det vises til lovforslaget, lov om supplerande stønad til personar med kort butid i Noreg § 3 første ledd andre punktum.

§ 3 tredje ledd første punktum

I Prop. 11 L (2015–2016) Endringer i folketrygdloven og enkelte andre lover (økning i grunnpensjon til gifte og samboende pensjonister og andre endringer) ble det foreslått å unnta eldre personer som er kommet til Norge ved familiegjening med barn eller slektninger som er bosatt her, fra ordningen med supplerende stønad. Endringen skal bidra til at referansepersonens eller garantistens forsikring om å påta seg underhold av søkeren får større realitet. I denne forbindelse ble begrepene referanseperson og garantist definert i § 3 nytt tredje ledd.

I bestemmelsen er det oppstått en feil i definisjonen av referanseperson, og denne foreslås nå rettet. Endringen innebærer ingen realitetsendring.

Det vises til lovforslaget, lov om supplerande stønad til personar med kort butid i Noreg § 3 tredje ledd første punktum.

9.2.2 Klargjøring av regelen om fradrag for inntekt i § 6

Hovedregelen om at stønadsmottakerens eller dennes ektefelles inntekt skal gå til fradrag i full supplerende stønad framgår av § 6 første ledd første punktum. Andre punktum har følgende unntak fra dette:

«Dersom begge ektemakane har fylt 67 år, skal inntekt hos den eine ektemaken berre inngå ved prøvinga av ytingane til den andre ektemaken med den delen som overstig full supplerande stønad etter § 5 bokstav b.»

For å tydeliggjøre at det for ektefeller over 67 år gjelder et unntak fra hovedregelen om prøving mot inntekt, foreslår departementet at ordet «likevel» tas inn i § 6 første ledd andre punktum.

Det vises til lovforslaget, lov om supplerande stønad til personar med kort butid i Noreg § 6 første ledd andre punktum.

9.2.3 Oppdatering av lovtekst § 19

Paragraf 19 første ledd gir Arbeids- og velferdsetaten rett til å innhente opplysninger fra «liknings-etaten eller skattefogdane» om inntekts- og formuesforholdene til en person som har satt fram søknad om eller har fått supplerende stønad. Regelen var opprinnelig hentet fra lov 9. desember 1955 nr. 5 om innkreving av underholdsbidrag § 10.

Skatteetaten ble omorganisert fra 1. januar 2008 jf. Ot.prp. nr. 1 (2006–2007) Skatte- og avgiftsopplegget 2007 – lovendringer. Ligningsmyndighetene ble etter dette skatteetaten, og skattefogdene ble en del av skatteetaten, jf. nevnte proposisjon kapittel 3. Ordlyden i gjeldende lov foreslås oppdatert i tråd med dette.

Det vises til lovforslaget, lov om supplerande stønad til personar med kort butid i Noreg § 19 første ledd.

9.3 Ikrafttredelse. Økonomiske og administrative konsekvenser

Departementet foreslår at endringene trer i kraft straks. Departementet legger til grunn at ingen av endringene i punktet her har økonomiske eller administrative konsekvenser. Forslagene er feilrettinger og oppdateringer.

10 Merknader til de enkelte paragrafene i lovforslaget

10.1 Merknader til endringene i lov om Statens pensjonskasse

Til § 44

Paragrafen har forskjellige bestemmelser om utbetaling av pensjon. *Nytt ellefte ledd* er en bestemmelse om minste tjenestetid i forbindelse med overgang fra stilling med høy til lavere aldersgrense.

Det vises til punkt 4.

10.2 Merknader til endringene i lov om samordning av pensjons- og trygdeytelser

---

Til § 24 nr. 1 første ledd

Endringen innebærer at henvisningene i *fjerde punktum* til «§§ 5-4 tredje ledd og 5-8 fjerde ledd» endres til «§§ 5-4 andre ledd og 5-8 andre ledd.»

Det vises til punkt 7.

10.3 Merknader til endringene i lov om pensjonsordning for sykepleiere

---

Til § 3

Paragrafen har bestemmelser om unntak fra medlemskap i pensjonsordningen. *Første ledd ny bokstav c* innebærer at sykepleier som gjør tjeneste på pensjonistvilkår er unntatt fra medlemskap. I andre punktum tas det inn en forskriftshjemmel, slik at departementet kan gi utfyllende bestemmelser om hva som menes med tjeneste på pensjonistvilkår.

Det vises til punkt 5.

10.4 Merknader til endringene i lov om ligningsforvaltning

Til § 3-13

Paragrafen har bestemmelser om taushetsplikt. I nr. 8 er det gitt anledning til at pensjonsinnsretninger som har offentlig tjenestepensjon kan gis elektronisk tilgang til opplysninger om brutto arbeids-

inntekt. Endringen i nr. 8 *første punktum* innebærer at det kan gis opplysninger om pensjonsgivende inntekt.

Det vises til punkt 8.

10.5 Merknader til endringene i lov om folketrygd

Til § 3-5 åttende ledd

Endringene innebærer at henvisningen i *første punktum* til «andre ledd» endres til «første ledd» og henvisningen i *andre punktum* til «tredje ledd» endres til «andre ledd».

Det vises til punkt 6.6.

Til § 3-23 tredje ledd

Paragrafen har bestemmelser om beregning av tilleggspensjon til gjenlevende ektefelle. Fra 1. januar 2015 innebærer *tredje ledd* at rettighetene til gjenlevende ektefeller som kombinerer uføretrygd og alderspensjon er begrenset i forhold til reglene som gjaldt før 1. januar 2015. Endringen innebærer at bestemmelsen oppheves med virkning fra samme dato.

Det vises til punkt 6.4.

Til § 4-6 tredje ledd

Endringen i *første punktum* innebærer at adgangen til å motta dagpenger under etablering av egen virksomhet, utvides fra ni til tolv måneder. Det gjøres ingen endringer i ordningen forøvrig.

Det vises til punkt 6.1.

Til § 12-16 tredje ledd

Et medlem som lever sammen med en person han eller hun har barn med, regnes ikke som enslig mor eller far. Når det gis barnetillegg til uføretrygd for barn som bor sammen med begge foreldrene, kan den andre forelderen dermed ikke ha rett til overgangsstønad. Henvisningen til overgangsstønad foreslås derfor tatt ut av bestemmelsen.

Endringer i folketrygdloven, lov om Statens pensjonskasse og enkelte andre lover (økt minste pensjonsnivå til enslige alderspensjonister og andre endringer)

Det vises til punkt 6.2.

Til § 17-3

Paragrafen har bestemmelser om avdødes forutgående medlemskap som vilkår for rett til pensjon eller overgangsstønad til gjenlevende ektefelle. Endringen i *første ledd bokstav b* innebærer at vilkår for rett til gjenlevendepensjon eller overgangsstønad også skal omfatte tilfeller der avdøde de siste tre årene mottok uføretrygd fra folketrygden. Dette betyr en videreføring av reglene slik de gjaldt før 1. januar 2015, det vil si når avdøde hadde uførepensjon.

Det vises til punkt 6.5.

Til § 19-8

Paragrafen har bestemmelser om minste pensjonsnivå i alderspensjon etter folketrygdloven kapittel 19. Minste pensjonsnivå har i dag fire sats, avhengig av sivilstand og ektefelles pensjons- og inntektsforhold. Endringen i *femte ledd* innebærer at henvisningen til «tredje eller fjerde ledd» endres til «tredje, fjerde eller sjette ledd».

Gjeldende *sjette ledd* endres slik at det blir en bokstavliste. I ny bokstav a tas det inn en bestemmelse om at det skal fastsettes en særskilt sats for enslige alderspensjonister. Innholdet i nåværende *sjette ledd* blir ny bokstav b.

Det vises til punkt 2.

Til § 19-11

Paragrafen har bestemmelser om vilkår for å kunne ta ut alderspensjon før fylte 67 år. Prøvingen av om vilkåret er oppfylt (vilkårsprøvingen) er i dag knyttet til minste pensjonsnivå med høy sats. Endringen i *første ledd andre punktum* innebærer at den nye særskilte satsen for minste pensjonsnivå for enslige alderspensjonister også får virkning for vilkårsprøvingen.

Det vises til punkt 2.

Til § 20-22

Paragrafen har bestemmelser om reduksjon av alderspensjon under opphold i visse institusjoner. Endringen i *andre ledd tredje punktum* innebærer at begrepet «minste pensjonsnivå» endres til «garantipensjon».

Det vises til punkt 6.7.

Til § 21-4 a

Endringen i *første ledd andre punktum* innebærer at begrepet «stønadstakeren» endres til «stønadmottakeren».

Det vises til punkt 6.8.

Til § 21-4 c

Endringen i *andre ledd første punktum* innebærer at begrepet «stønadstaker» endres til «stønadmottaker».

Det vises til punkt 6.8.

Til § 21-4 d

Endringen i *første ledd første punktum* innebærer at begrepet «stønadstakere» endres til «stønadmottakere». I tillegg endres feilaktig skrivemåte av Arbeids- og velferdsetaten.

Det vises til punkt 6.8.

Til § 22-17

Endringen i *fjerde ledd* innebærer at begrepet «stønadstakeren» endres til «stønadmottakeren».

Det vises til punkt 6.8.

Til § 24-4 a

Bestemmelsen er ny og klargjør at Arbeids- og velferdsetaten skal kunne kreve inn avgift når etaten forut for dette har fastsatt avgiften. Dette framgikk tidligere av folketrygdloven § 24-4 sjette ledd, men ble opphevet som overflødig ved skattebetalingsloven i 2005.

Det vises til punkt 6.3.

10.6 Merknader til endringene i lov om supplerende stønad til personar med kort butid i Noreg

Til § 3 første ledd andre punktum

I Prop. 11 L (2015–2016) Endringer i folketrygdloven og enkelte andre lover (økning i grunnpensjon til gifte og samboende pensjonister og andre endringer) oppstod en feil i lovteksten som gjaldt personkretsen med rett til supplerende stønad. Ved endringen rettes denne feilen opp. Både norske statsborgere, personer med permanent oppholdstillatelse etter utlendingsloven og personer

med midlertidig oppholdstillatelse etter utlendingsloven som gir grunnlag for permanent oppholdstillatelse, skal fremdeles ha rett til supplerende stønad.

Det vises til punkt 9.2.1.

Til § 3 tredje ledd første punktum

I Prop. 11 L (2015–2016) Endringer i folketrygdloven og enkelte andre lover (økning i grunnpensjon til gifte og samboende pensjonister og andre endringer) oppstod en feil i definisjonen av referanseperson. Ved endringen rettes dette opp.

Det vises til punkt 9.2.1.

Til § 6 første ledd andre punktum

For å tydeliggjøre hva som er hovedregel og hva som er unntak i reglene om fradrag for inntekt, foreslås at andre punktum suppleres med ordet «likevel».

Det vises til punkt 9.2.2.

Til § 19 første ledd første punktum

Som følge av omorganisering i skatteetaten fra 1. januar 2008 er «likningsetaten og skattefogden» i første ledd første punktum erstattet med «skatteetaten».

Det vises til punkt 9.2.3.

10.7 Merknader til endringene i lov om avtalefestet pensjon for medlemmer av Statens pensjonskasse

---

Til § 3

Paragrafen har bestemmelser om utforming av avtalefestet pensjon før fylte 65 år (folketrygdberegnet AFP). Selve beregningsreglene går fram av bokstav b. Endringen i *første punktum* innebærer at grunnpensjonen skal beregnes etter folketrygdloven § 3-2 slik den vil lyde fra 1. september 2016, i motsetning til pensjonen for øvrig som beregnes etter reglene for uførepensjon slik de lød før 1. januar 2015.

Det vises til punkt 3.

10.8 Merknader til ikrafttredelse- og overgangsbestemmelsene

I lovens del VIII er det gitt regler om ikrafttredelse og overgangsregler.

Til nr. 1

Det vises til punktene 6.2, 6.3.3, 6.6, 6.7, 6.8, 7, 8.3 og 9.3 i proposisjonen.

Til nr. 2

Det vises til punktene 6.4 og 6.5 i proposisjonen.

Til nr. 3

Det vises til punkt 4.11 i proposisjonen.

Til nr. 4

Det vises til punkt 5.4 i proposisjonen.

Til nr. 5

Det vises til punkt 6.1.3 i proposisjonen.

Til nr. 6

Det vises til punkt 2.3 i proposisjonen.

Til nr. 7

Det vises til punkt 2.3 i proposisjonen.

Til nr. 8

Det vises til punkt 3.1.3 i proposisjonen.

Endringer i folketrygdloven, lov om Statens pensjonskasse og enkelte andre lover (økt minste pensjonsnivå til enslige alderspensjonister og andre endringer)

Arbeids- og sosialdepartementet

t i l r å r :

At Deres Majestet godkjenner og skriver under et fremlagt forslag til proposisjon til Stortinget om endringer i folketrygdloven, lov om Statens pensjonskasse og enkelte andre lover (økt minste pensjonsnivå til enslige alderspensjonister og andre endringer).

Vi **HARALD**, Norges Konge,

s t a d f e s t e r :

Stortinget blir bedt om å gjøre vedtak til lov om endringer i folketrygdloven, lov om Statens pensjonskasse og enkelte andre lover (økt minste pensjonsnivå til enslige alderspensjonister og andre endringer) i samsvar med et vedlagt forslag.

Forslag

til lov om endringer i folketrygdloven, lov om Statens pensjonskasse og enkelte andre lover (økt minste pensjonsnivå til enslige alderspensjonister og andre endringer)

I

I lov 28. juli 1949 nr. 26 om Statens pensjonskasse skal § 44 nytt ellevte ledd lyde:

Ved overgang til stilling med en lavere aldersgrense, legges den nye aldersgrensen til grunn for pensjonsberegningen etter loven her etter tre års tjeneste i den nye stillingen. Departementet kan i forskrift fastsette nærmere regler.

II

I lov 6. juli 1957 nr. 26 om samordning av pensjons- og trygdeytelser skal § 24 nr. 1 første ledd fjerde punktum lyde:

Samordningsfradragene divideres med det aktuelle forholdstallet som er fastsatt etter folketrygdloven § 19-7, med unntak av samordningsfradrag for tillegg etter folketrygdloven § 19-14 femte ledd og tillegg beregnet etter §§ 5-4 *andre* ledd og 5-8 *andre* ledd i forskrift 22. desember 2009 nr. 1810 om alderspensjon i folketrygden.

III

I lov 22. juni 1962 nr. 12 om pensjonsordning for sykepleiere skal § 3 første ledd ny bokstav c lyde:

c) Sykepleier som gjør tjeneste på pensjonistvilkår. Departementet kan gi forskrift med utfyllende bestemmelser om tjeneste på pensjonistvilkår.

IV

I lov 13. juni 1980 nr. 24 om ligningsforvaltning skal § 3-13 nr. 8 lyde:

8. Taushetsplikten etter nr. 1 er ikke til hinder for at pensjonsinnretning som har offentlig tjenestepensjon eller tjenestepensjon etter foretakspensjonsloven, innskuddspensjonsloven eller tjenestepensjonsloven, gis elektronisk tilgang til opplysninger om *pensjonsgivende inntekt*, for personer som mottar uførepensjon fra innretningen. Taushetsplikten gjelder tilsvarende for den som får opplysningene.

V

I lov 28. februar 1997 nr. 19 om folketrygd gjøres følgende endringer:

§ 3-5 åttende ledd skal lyde:

Trygdetid etter *første* ledd regnes som botid, se §§ 17-4, 18-3 og 19-3. Som botid regnes også tidsrom som medlem i trygden i år da vedkommende opptjente pensjonspoeng etter *andre* ledd.

§ 3-23 tredje ledd oppheves.

§ 4-6 tredje ledd første punktum skal lyde:

Et medlem som mottar dagpenger, kan etter søknad beholde dagpenger i inntil *tolv* måneder under planlegging og etablering av egen virksomhet.

§ 12-16 tredje ledd andre punktum skal lyde:

For den av foreldrene som ikke mottar barnetillegg, skal summen av inntektene som regnes med etter andre ledd, med unntak av *pensjonsytelser og uføretrygd fra* folketrygden, reduseres med grunnbeløpet.

§ 17-3 første ledd bokstav b skal lyde:

b) i de siste tre årene fram til dødsfallet mottok pensjon *eller uføretrygd* etter denne loven, eller

§ 19-8 femte ledd skal lyde:

Høy sats ytes til personer som ikke omfattes av tredje, *fjerde eller sjette* ledd.

§ 19-8 sjette ledd skal lyde:

Det fastsettes særskilte satser for følgende grupper:

a) *Enslige alderspensjonister. Som enslig regnes her også ektefeller som ikke lever sammen.*

b) *Personer som fyller vilkårene for rett til ektefelle-tillegg for forsørget ektefelle over 60 år.*

§ 19-11 første ledd andre punktum skal lyde:

I beregningene skal minste pensjonsnivå med *særskilt sats etter § 19-8 sjette ledd bokstav a benyttes*.

§ 20-22 andre ledd tredje punktum skal lyde:

Alderspensjon skal likevel minst utgjøre 22,5 prosent av *garantipensjon* med høy sats, jf. § 20-9.

§ 21-4 a første ledd andre punktum skal lyde:

Opplysninger kan kreves også om andre enn *stønadmottakeren*.

§ 21-4 c andre ledd første punktum skal lyde:

Dersom forhold ved en behandlers praksis gir grunnlag for å anta at det har skjedd urettmessige utbetalinger fra trygden, eventuelt ved et samarbeid mellom behandler og *stønadmottaker*, kan det kreves fullstendig og uredigert pasientjournal.

§ 21-4 d første ledd innledningen skal lyde:

Ved Arbeids- og velferdsetatens innhenting av registrerte opplysninger om et større antall navngitte *stønadmottakere* i medhold av § 21-4 første og sjette ledd for elektronisk sammenligning med opplysninger i et annet register (masseinnhenting), gjelder følgende:

§ 22-17 fjerde ledd skal lyde:

Det ytes ikke renter for tidsrom da *stønadmottakeren* eller andre som har opptrådt på vegne av ham eller henne er skyld i at ytelsen ikke er kommet til utbetaling.

Innholdsfortegnelsen til kapittel 24 skal lyde:

Bestemmelser om

- *skatteetatens og Arbeids- og velferdsetatens oppgaver står i § 24-1,*
- *arbeidsgiverens plikter står i § 24-2,*
- *fastsetting og innkreving av avgifter står i § 24-3,*
- *kontroll av arbeidsgivere står i § 24-4,*
- *Arbeids- og velferdsetatens innkreving av avgift står i § 24-4 a,*
- *forskrifter står i § 24-5.*

Ny § 24-4 a skal lyde:

§ 24-4 a *Innkreving av avgift fastsatt av Arbeids- og velferdsetaten*

Avgift fastsatt av Arbeids- og velferdsetaten i medhold av § 24-1 er tvangsgrunnlag for utlegg. Avgiften inndrives etter reglene i skattebetalingsloven av det organ Arbeids- og velferdsdirektoratet bestemmer.

VI

I lov 29. april 2005 nr. 21 om supplerande stønad til personar med kort butid i Noreg gjøres følgende endringer:

§ 3 første ledd andre punktum skal lyde:

Ein person vert rekna som busett dersom han eller ho er registrert i folkeregisteret og har *norsk statsborgarskap, eller med heimel i utlendingslova har fått permanent opphaldsløyve eller mellombels opphaldsløyve som gir grunnlag for permanent opphaldsløyve*.

§ 3 tredje ledd første punktum skal lyde:

Med referansepersonen meiner ein den personen som søkjaren ønsker å bli *sameint med att* eller å etablere familieliv med.

§ 6 første ledd andre punktum skal lyde:

Dersom begge ektemakane har fylt 67 år, skal inntekt hos den eine ektemaken *likevel* berre inngå ved prøvinga av ytingane til den andre ektemaken med den delen som overstig full supplerande stønad etter § 5 bokstav b.

§ 19 første ledd første punktum skal lyde:

Arbeids- og velferdsetaten kan krevje at *skatteetaten* gir opplysningar om inntekts- og formuestilhøva for ein person som søkjer om eller har fått supplerande stønad.

VII

I lov 25. juni 2010 nr. 28 om avtalefestet pensjon for medlemmer av Statens pensjonskasse skal § 3 bokstav b første punktum lyde:

Full pensjon tilsvare ugradert uførepensjon som pensjonisten ville fått beregnet etter reglene i folketrygdloven kapittel 3, slik de lød før lov 16. desember 2011 nr. 59 om endringer i folketrygdloven trådte i kraft, *likevel slik at grunnpensjon fastsettes etter reglene i folketrygdloven § 3-2.*

VIII

Ikrafttredelse og overgangsbestemmelser

1. Endringene i lov 6. juli 1957 nr. 26 om samordning av pensjons- og trygdeytelser § 24, lov 13. juni 1980 nr. 24 om ligningsforvaltning § 3-13, lov 28. februar 1997 nr. 19 om folketrygd § 3-5, § 12-16, § 20-22, § 21-4 a, § 21-4 c, § 21-4 d, § 22-17, § 24-4 a, lov 29. april 2005 nr. 21 om supple-

Endringer i folketrygdloven, lov om Statens pensjonskasse og enkelte andre lover (økt minste pensjonsnivå til enslige alderspensjonister og andre endringer)

- rande stønad til personar med kort butid i Noreg § 3, § 6 og § 19 trer i kraft straks.
2. Endringene i lov 28. februar 1997 nr. 19 om folketrygd §§ 3-23 og 17-3 trer i kraft straks og gis virkning fra 1. januar 2015.
  3. Endringene i lov 28. juli 1949 nr. 26 om Statens pensjonskasse § 44 trer i kraft straks. Endringene gjelder ikke når overgangen til stillingen med lavere aldersgrense skjer før loven her trer i kraft.
  4. Endringene i lov 22. juni 1962 nr. 12 om pensjonsordning for sykepleiere § 3 trer i kraft 1. juli 2016.
  5. Endringene i lov 28. februar 1997 nr. 19 om folketrygd § 4-6 trer i kraft 1. juli 2016. Departementet kan gi overgangsregler.
  6. Endringene i lov 28. februar 1997 nr. 19 om folketrygd § 19-8 trer i kraft 1. september 2016.
  7. Endringene i lov 28. februar 1997 nr. 19 om folketrygd § 19-11 trer i kraft fra den tid Kongen bestemmer.
  8. Endringene i lov 25. juni 2010 nr. 28 om avtalefestet pensjon for medlemmer av Statens pensjonskasse § 3 bokstav b første punktum trer i kraft 1. september 2016. Departementet kan gi overgangsregler for omregningen av ytelsen med virkning fra 1. september 2016 for personer som per 31. august 2016 mottar avtalefestet pensjon.
-
-

